

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

MAGISTRSKO DELO

**OCENJEVANJE VREDNOSTI OPREDMETENIH
OSNOVNIH SREDSTEV ZA NAMENE
RAČUNOVODSKEGA POROČANJA**

Ljubljana, september 2003

Simona Korošec Lavrič

IZJAVA

Študentka Simona Korošec Lavrič izjavljam, da sem avtorica tega magistrskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Marka Hočevarja in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 18. septembra 2003.

Podpis: Simona Korošec Lavrič

KAZALO

1. UVOD	1
2. PODLAGE PRI VREDNOTENJU OPREDMETENIH OSNOVNIH SREDSTEV	4
2.1. Namen računovodskih izkazov	4
2.2. Mednarodni računovodski standardi in nacionalni računovodski standardi v okviru Evropske unije	5
2.3. Oblika, vsebina in značilnosti računovodskih izkazov	6
2.4. Opredelitev sredstev v bilanci stanja	8
2.5. Računovodske in druge podlage pri vrednotenju opredmetenih osnovnih sredstev za namene računovodskega poročanja	10
2.6. Opredelitve ključnih pojmov in definicij	12
3. VREDNOTENJE SREDSTEV SKLADU Z MRS, SRS IN SPS	22
3.1. Slovenski računovodski standardi (SRS)	22
3.1.1. Začetno merjenje opredmetenih osnovnih sredstev	22
3.1.1.1. Ugotavljanje nabavne vrednosti opredmetenih osnovnih sredstev	23
3.1.1.2. Določanje dobe koristnosti in metode amortiziranja	25
3.1.1.3. Določanje dobe koristnosti in metode amortiziranja	25
3.1.2. Prevrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev v računovodskih izkazih	25
3.1.2.1. Prevrednotenje zaradi okrepitve sredstev	26
3.1.2.2. Prevrednotenje zaradi oslabitve sredstev	29
3.1.2.3. Prevrednotenje zaradi odprave oslabitve	30
3.2. Mednarodni računovodski standardi (MRS)	30
3.2.1. MRS 16 - Opredmetena osnovna sredstva (nepremičnine, naprave in oprema)	31
3.2.1.1. Začetno merjenje opredmetenih osnovnih sredstev	32
3.2.1.2. Kasnejša vrednost porabe	33
3.2.1.3. Merjenje, ki sledi začetnemu pripoznanju	33
3.2.1.4. Spremljanje vrednosti po prevrednotenih zneskih - krepitev sredstev	34
3.2.1.5. Amortiziranje	36
3.2.1.6. Nadomestljivost knjigovodske vrednosti – izgube zaradi oslabitve	36
3.2.1.7. Izločitve in odtujitve	36
3.2.2. MRS 36 - Slabitev sredstev	36
3.2.2.1. Znamenja, ki nakazujejo, da utegne biti kako sredstvo oslABLJENO	38
3.2.2.2. Določanje nadomestljive vrednosti	40
3.2.2.3. Pripoznavanje in merjenje izgube zaradi oslabitve	44
3.2.2.4. Denar ustvarjajoče enote	45
3.2.2.5. Ugotavljanje nadomestljive vrednosti denar ustvarjajoče enote	47
3.2.2.6. Izguba zaradi oslabitve pri denar ustvarjajoči enoti	50
3.2.2.7. Odprava izgube zaradi oslabitve	52
3.3. Slovenski poslovnofinančni standardi za ocenjevanje vrednosti (SPS)	56
4. PRISTOPI IN METODE OCENJEVANJA VREDNOSTI SREDSTEV	59
4.1. Pristopi ocenjevanja vrednosti sredstev	60
4.1.1. Administrativni pristop ocenjevanja vrednosti sredstev	60
4.1.2. Tradicionalni pristop	60
4.1.2.1. Pristop primerjave prodaj	62
4.1.2.2. Nabavnovrednostni pristop	63
4.1.2.3. Pristop donosa	64
4.1.2.3.1. Metoda diskontiranja bodočih denarnih tokov pri ocenjevanju vrednosti sredstev	64

5. RAČUNOVODSKO OBRAVNAVANJE PREVREDNOTENJA	69
5.1. Prevrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev zaradi okrepitve	70
5.2. Prevrednotenje zaradi okrepitve za pri dolgu nastale tečajne razlike	72
5.3. Prodaja prevrednotenega sredstva zaradi okrepitve (po višji ceni od knjigovodske)	73
5.4. Prodaja prevrednotenega sredstva zaradi okrepitve (po nižji ceni od prvotne knjigovodske)	74
5.5. Prevrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev zaradi oslabitve	75
5.6. Prevrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev zaradi odprave oslabitve	76
6. ZAKLJUČEK	78
7. LITERATURA IN VIRI	80

1. UVOD

Zakon o gospodarskih družbah (v nadaljevanju »ZGD«) v sedmem poglavju določa tudi način računovodskega spremljanja poslovanja, vrednotenja in merjenja posameznih kategorij računovodskih izkazov. Tako so zakonsko določene zasnove in tudi temelji računovodenja podjetja. ZGD določa, da morajo gospodarske družbe voditi poslovne knjige in sestavljati letna poročila v skladu z določbami zakona ter ob upoštevanju slovenskih računovodskih standardov (v nadaljevanju tudi »SRS«). SRS so torej tisti temeljni akt, ki ga morajo pri vodenju poslovnih knjig in sestavljanju računovodskih izkazov upoštevati vse družbe, ustanovljene po ZGD (družbe z neomejeno odgovornostjo, komanditne družbe, tihe družbe, delniške družbe, družbe z omejeno odgovornostjo in komanditne delniške družbe). Temeljna pravila vrednotenja in merjenja postavk v računovodskih izkazih so sicer okvirno določena v 63. členu ZGD, vendar jih podrobneje določajo SRS. V okviru računovodenja so gotovo med najpomembnejšimi pravili pravila, povezana z vrednotenjem sredstev.

Prenovljeni slovenski računovodski standardi so začeli veljati 1. januarja 2002 in povsem na novo pojmujejo vrednotenje sredstev v poslovnih knjigah. Vpeljali so kategorijo tako imenovane nadomestljive vrednosti, ki je pogojena s strokovnim ocenjevanjem vrednosti, ki zadeva tako ocenjevalce vrednosti sredstev kot tudi ocenjevalce vrednosti podjetij. Poleg tega so prenovljeni slovenski računovodski standardi eksplicitno opredelili posebno vlogo pooblaščenih ocenjevalcev pri pripravljanju podlag za prevrednotovanje sredstev, pri ocenjevanju likvidacijskih vrednosti v stečajih ali likvidacijah podjetij.

SRS opuščajo način obračunavanja revalorizacije sredstev in dolgov in ga nadomeščajo s prevrednotovanjem. Zaradi uvedbe pravila prevrednotovanja lahko rečemo, da bo bilanca stanja sestavljena ob upoštevanju sodobnih metod ocenjevanja vrednosti (v nadaljevanju tudi »vrednotenja«) ter bo izkazovala resnično in pošteno sliko stanja sredstev in dolgov.

SRS v nekaterih primerih niso povsem jasni glede vrednotenja oziroma ocenjevanja vrednosti opredmetenih osnovnih sredstev. V tem primeru je treba poznati mednarodne računovodske standarde (v nadaljevanju tudi »MRS«), predvsem MRS 16 in MRS 36. To je pomembno tudi zaradi vstopa Slovenije v Evropsko unijo (v nadaljevanju tudi »EU«). Od 1. januarja 2005 bodo morala podjetja, ki nastopajo na organiziranih trgih vrednostnih papirjev v območju EU, pripravljati računovodske izkaze v skladu z MRS.

Opredmetena osnovna sredstva predstavljajo pomemben del sredstev v bilanci stanja večine podjetij. Pravilno vrednotenja opredmetenih osnovnih sredstev je zato zelo pomembno za resnično in pošteno sliko stanja sredstev. Ugotovimo lahko, da so uporabniki računovodskih izkazov različni, vendar vsi pričakujejo resničen in pošten prikaz vseh postavk v računovodskih izkazih, saj na njihovi podlagi sprejemajo svoje odločitve.

Napačno je razmišljanje, da so za pravilno izkazovanje opredmetenih osnovnih sredstev odgovorni le računovodje. V prvi vrsti je za to odgovorno poslovodstvo družbe, prav tako pa tudi tehnične službe. Podjetja so dolžna nenehno preverjati, v kakšnem stanju so njihova sredstva. Pri tem uporabljajo zunanje in notranje vire informacij. Kadar se pojavijo odmiki vrednosti, je treba izvesti prevrednotenje, ki je skupni projekt poslovodstva, ocenjevalcev vrednosti, računovodij in njihovih tehničnih sodelavcev. Pomembno vlogo v celotni verigi ocenjevanja vrednosti za namene računovodskega poročanja imajo tudi revizorji računovodskih izkazov, ki podajo neodvisno mnenje, ali so računovodski izkazi resnična in poštena slika delovanja podjetja.

Magistrsko delo je, zaradi prej povedanega, namenjeno predvsem poslovodstvu, računovodjem, ocenjevalcem vrednosti in revizorjem. Na enem mestu so zbrani različni računovodski standardi in standardi ocenjevanja vrednosti ter druga pomembnejša literatura, ki obravnavajo ocenjevanje vrednosti opredmetenih osnovnih sredstev za namene računovodskega poročanja.

Cilj magistrskega dela je obrazložiti pojem ocenjevanja vrednosti opredmetenih osnovnih sredstev in različne metode, ki se v zvezi z njim pojavljajo, ter prikazati pomen vrednotenja opredmetenih osnovnih sredstev za namene računovodskega poročanja, s pomočjo domače in tuje literature na tem področju. Nadalje je cilj pojasniti vrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev v skladu s slovenskimi računovodskimi standardi, ter primerjava z rešitvami, ki jih predvidevajo na tem področju mednarodni računovodskimi standardi, ter mednarodni standardi vrednotenja (angl.: International Valuation Standards). Prav tako je cilj magistrskega dela prikazati pristope in metode ocenjevanja vrednosti opredmetenih osnovnih sredstev, pri čemer se bom osredotočila predvsem na metode, ki se uporabljajo za namene računovodskega poročanja.

Različnost v izrazih in definicijah posameznih kategorij vrednosti med računovodskimi standardi in ocenjevalno stroko nemalokrat povzroča precej težav. Zaradi tega je cilj mojega magistrskega dela razjasniti razlike v izrazoslovju in definicijah predvsem tistih pojmov v slovenskih računovodskih standardih, ki so povezani s prevrednotovanjem opredmetenih osnovnih sredstev in z ocenjevalno stroko.

Magistrsko delo je vsebinsko razdeljeno na štiri dele. Prvi del govori o računovodski podlagi vrednotenju opredmetenih osnovnih sredstev. Ta del vsebuje pomembne opredelitve, ki so pomembne za nadaljnje razumevanje magistrskega dela. Drugi del vsebuje prikaz glavnih značilnosti SRS, MRS in Slovenskih poslovnofinančnih standardov. Ta del govori tudi o razlikah med MRS in SRS na področju vrednotenja opredmetenih osnovnih sredstev ter njihovem vplivu na poslovni izid. V tretjem delu so opisani pristopi in metode ocenjevanja vrednosti sredstev. Ta del govori tudi o določanju diskontne mere, kar predstavlja izredno zahtevno nalogo. V četrtem delu pa je s primeri prikazano računovodsko obravnavanje prevrednotenja.

2. PODLAGE PRI VREDNOTENJU OPREDMETENIH OSNOVNIH SREDSTEV

Namen tega poglavja je podati pregled nekaterih glavnih računovodskih podlag vrednotenju ter prikazati njihovo povezavo z mednarodnimi računovodskimi standardi (v nadaljevanju tudi »MRS«) in slovenskimi računovodskimi standardi.

Računovodski izkazi so opredeljeni kot uradni računovodski zapis, ki ima predpisano vsebino in obliko za objavo in je v interesu širše skupine uporabnikov, ki niso nujno znani. Možni uporabniki računovodskih izkazov so vlagatelji, zaposleni, dobavitelji, kupci, banke, vlada in vladne agencije ter javnost.

2.1. Namen računovodskih izkazov

Po vsem svetu podjetja in druge organizacije vodijo poslovne knjige, ki odražajo poslovne dogodke v obliki finančnih podatkov in v katerih so evidentirani vsi prihodki in odhodki. Poslovne knjige so lahko pripravljene na različne načine, odvisno od tega, kateremu namenu služijo (IVS 2002, str. 141):

1. Poslovne knjige za namene internega poročanja (angl: management accounts) uporabljajo tisti, ki vodijo podjetje. Opredelimo jih lahko tudi kot del upravljalnega računovodstva. Iz takšnih poročil dobljene informacije se uporabljajo za spremljanje in nadziranje vsakodnevnega poslovanja ter za sprejemanje tekočih poslovnih odločitev.
2. Računovodski izkazi za namene zunanjega poročanja so namenjeni poročanju o finančnem stanju, rezultatih poslovanja, gibanju kapitala in finančnih tokovih podjetja. V večini držav na svetu je zakonsko predpisana oblika in vsebina računovodskih izkazov ter njihova vsakoletna objava. Takšne računovodske izkaze uporabljajo zunanji uporabniki za različne namene. Računovodski izkazi so pripravljene v skladu z veljavnimi računovodskimi standardi in so po navadi predmet revidiranja neodvisnih revizorjev.
3. Poslovne knjige za druge namene. V nekaterih državah je predpisano, da morajo podjetja za določene namene voditi poslovne knjige v predpisani obliki, kot na primer v primeru davčnih izkazov (IVS 2002, str. 142).

Namen računovodskega poročanja v skladu z veljavnimi računovodskimi standardi je resničen in pošten prikaz finančnega stanja podjetja, rezultatov njegovega poslovanja, gibanja kapitala in finančnih tokov. Tako računovodski standardi v osnovi niso namenjeni vrednotenju podjetja (IVS 2002, str. 142), vendar lahko posredno predstavljajo osnovo za vrednotenje sredstev podjetja za namene računovodskega poročanja. Pomembno je namreč upoštevati, da se vrednotenje opravlja za različne namene, eden izmed njih pa je tudi računovodsko poročanje.

2.2. Mednarodni računovodski standardi in nacionalni računovodski standardi v okviru Evropske unije

Z globalizacijo poslovanja je prišlo do potrebe po harmonizaciji različnih računovodskih praks posameznih držav na mednarodni ravni. Računovodski standardi posameznih držav se razlikujejo po vsebini, obliki in izrazoslovju, vendar v njihovem okviru obstaja veliko področij, ki so urejena na enak ali podoben način.

Za nastop na mednarodnih trgih kapitala je priporočena uporaba računovodskih izkazov, pripravljenih v skladu z MRS. Skoraj vse države na svetu to upoštevajo, razen treh držav: Združenih držav Amerike, Kanade in Japonske. Omenjene tri države zahtevajo, da se vsi računovodski izkazi, tudi tisti, ki so pripravljeni v skladu z MRS, prevedejo v računovodske izkaze, sestavljene v skladu z njihovimi nacionalnimi računovodskimi standardi (IVS 2002, str. 144).

Evropska unija

Slovenija bo leta 2004 postala članica Evropske unije, zato je pomembno, da poznamo ureditev, ki jo EU zahteva od svojih članic na področju računovodskega poročanja.

Regulation of the European Parliament and of the Council on the Application of International Accounting Standards (v nadaljevanju tudi »Uredba o mednarodnih računovodskih standardih«) opredeljuje MRS kot »celoto mednarodnih računovodskih standardov, mednarodnih standardov poročanja (International Financial Reporting Standards) in z njimi povezanih pojasnil (SIC-IFRIC interpretations), kasnejših dopolnil k tem standardom in k pojasnilom, bodočih

standardov in z njimi povezanih pojasnil, izdanih s strani Odbora za mednarodne računovodske izkaze (International Accounting Standards Board (IASB))«. Takšna opredelitev MRS je uporabljena tudi v tem magistrskem delu.

V začetku maja 2003 je Svet ministrov Evropske unije sprejel direktivo za modernizacijo mednarodnih računovodskih pravil, ki dopolnjuje Uredbo o mednarodnih računovodskih standardih, ki je bila sprejeta junija 2002. Omenjena uredba zahteva, da vsa podjetja, ki so uvrščena na reguliranem trgu vrednostnih papirjev, od leta 2005 naprej uporabljajo MRS, državam članicam pa dovoljuje, da uporabo MRS razširijo na vsa podjetja.

Za Slovenijo to pomeni, da bodo morala podjetja, ki so uvrščena v kotacije na borzah držav članic EU, od 1. januarja 2005 dalje pripravljati računovodske izkaze v skladu z MRS. V času pisanja magistrskega dela še ni jasno, kakšno ureditev bo Slovenija sprejela glede slovenskih računovodskih standardov. Nedvomno bodo morala podjetja, ki kotirajo na borzah, pripravljati računovodske izkaze v skladu z MRS, vendar ostaja vprašanje, ali se bodo uporabljali izključno MRS ali pa bo obvezna uporaba obojih, tako MRS kot tudi SRS. Slednja rešitev bi dodatno obremenila podjetja z vidika stroškov. Prav tako ostaja vprašanje, ali bo Slovenija razširila uporabo MRS na vsa podjetja, kot to dovoljuje, omenjena v prejšnjem odstavku. Z vidika vrednotenja sredstev za namene računovodskega poročanja je to vprašanje zelo pomembno, saj MRS veliko bolj natančno predpisujejo vrednotenje in prevrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev kot SRS, poleg tega pa prihaja tudi do razlik med obojimi, kot je podrobneje pojasnjeno v nadaljevanju.

2.3. Oblika, vsebina in značilnosti računovodskih izkazov

Računovodski izkazi so sestavljeni iz bilance stanja, izkaza poslovnega izida, izkaza finančnega izida, izkaza gibanja kapitala ter pojasnil k računovodskim izkazom, vključno z opisom uporabljenih računovodskih politik. Namen računovodskih izkazov je podati informacijo o finančnem stanju, rezultatih poslovanja in finančnih tokovih podjetja. Ta informacija je namenjena širokemu krogu uporabnikov pri sprejemanju njihovih ekonomskih odločitev. Prav tako dajejo računovodski izkazi informacijo o

tem, kako učinkovito poslovanje upravlja s premoženjem (sredstvi), ki mu je bilo zaupano. Za ta namen računovodski izkazi prikazujejo naslednje glavne kategorije (IVS 2002, str. 146):

- sredstva,
- obveznosti,
- kapital,
- prihodke in odhodke, vključno z dobički in izgubami, ter
- denarne (finančne) tokove podjetja.

Informacija o finančnem stanju podjetja je prikazana predvsem v bilanci stanja podjetja. Informacija o rezultatih poslovanja je vsebovana v izkazu poslovnega izida. Informacija o finančnih tokovih podjetja pa je vsebovana v posebnem izkazu, ki se imenuje izkaz finančnih tokov. Ocenjevanje vrednosti za namene računovodskega poročanja se omejuje predvsem na kategorijo sredstev v bilanci stanja, vendar pa učinki takšnega vrednotenja oziroma spremembe vrednosti sredstev lahko vplivajo na prihodke ali odhodke v okviru izkaza poslovnega izida ter s tem na rezultate poslovanja (dobiček ali izgubo).

Računovodski izkazi morajo, zaradi širokega kroga uporabnikov, ustrezati nekaterim kvalitativnim značilnostim. To sta predvsem zanesljivost in neodvisnost (IVS, str. 147).

- Zanesljivost pomeni, da morajo biti računovodski izkazi resnični in pošteni, kar pomeni, da ne smejo vsebovati pomembnih napačnih navedb. Velikokrat je treba pri sestavi računovodskih izkazov uporabiti ocene za določanje vrednosti, kar pa ne pomeni, da so zato računovodski izkazi manj zanesljivi. Vendar pa, kadar ustrezna ocena vrednosti ne more biti narejena, določena postavka ne more biti pripoznana v bilanci stanja ali izkazu poslovnega izida. Pri ocenah vrednosti so v veliko pomoč podatki na trgu, ki pripomorejo k zanesljivosti računovodskih izkazov.
- Neodvisnost računovodskih izkazov pa pomeni, da ne smejo biti pristranski. Računovodski izkazi so pristranski takrat, kadar so podatki, vsebovani v njih, prikazani na način, ki vpliva na odločitve ali sodbe, ki so vnaprej predvidene. Ocenjevalci vrednosti morajo zagotoviti, da so njihove ocene vrednosti

pravilno in v celoti razumljene. To pa zagotovijo tako, da zahtevajo, da je javna objava njihovih vrednotenj dovoljena le v primeru, ko so ocenjevalci vrednosti seznanjeni z objavljeno vsebino in obliko in se s tem tudi strinjajo.

Značilnost računovodskih izkazov je tudi v tem, da so po navadi pripravljene ob predpostavki delujočega podjetja. To pomeni, da ni znanih razlogov, da bo v dogledni prihodnosti prišlo do prenehanja poslovanja ali pomembnega zmanjšanja obsega poslovanja. V nasprotnem primeru, če takšni razlogi obstajajo, morajo biti računovodski izkazi pripravljene na drugačnih osnovah, ki poudarjajo tržno vrednost takšnega podjetja v tistem trenutku pod takšnimi pogoji. Določene osnove, kot sta na primer prisiljena prodaja ali likvidacija, niso združljive s predpostavko o delujočem podjetju. Zato je treba v takšnih primerih sredstva vrednotiti z uporabo drugačnih osnov, na primer likvidacijske vrednosti, zaradi česar po navadi pride do nižjih vrednosti sredstev kot v primeru, če predpostavka o delujočem podjetju velja. To pa se seveda odraža tako v bilanci stanja kot tudi v izkazu poslovnega izida.

2.4. Opredelitev sredstev v bilanci stanja

Predmet ocenjevanja vrednosti so predvsem sredstva podjetja. Ker magistrsko delo govori o opredmetenih osnovnih sredstvih, je pomembno, da najprej opredelim ustrezne pojme v zvezi s tem.

Opredmetena osnovna sredstva so del širše kategorije v bilanci stanja, ki se imenuje sredstva. Za vsa sredstva, ki so prikazana v bilanci stanja, velja naslednje pravilo (uvod v MRS in uvod v SRS): »Sredstvo se v bilanci stanja pripozna, če je verjetno, da bodo v prihodnosti nastale ekonomske koristi od uporabe tega sredstva, in če se da njegovo vrednost zanesljivo izmeriti.« Prihodnje gospodarske koristi, ki jih omogoča posamezno sredstvo, lahko pritekajo v podjetje na več načinov (uvod v MRS). Podjetje lahko na primer:

- uporablja sredstvo samo zase ali v povezavi z drugimi sredstvi pri proizvodnji proizvodov ali opravljanju storitev, ki jih prodaja;
- zamenja sredstvo za druga sredstva;
- uporabi sredstvo za poravnavo svojega dolga ali

- razdeli sredstvo med svoje lastnike.

Opredmetena osnovna sredstva vsebujejo naslednje glavne skupine:

1. nepremičnine:
 - zemljišča in
 - zgradbe;
2. stroji in naprave ter
3. oprema.

Shema bilance stanja, ki jo predvideva SRS 24.4, nekoliko širše razčlenjuje opredmetena osnovna sredstva in dodaja tudi opredmetena osnovna sredstva, ki se pridobivajo, ter osnovno čredo in večletne nasade. Kategorijo stroji in naprave pa nadaljnje razčlenjuje na proizvodjalne naprave in stroje ter druge naprave in opremo. Takšna razčlenitev je za namen magistrskega dela preširoka, zato v nadaljevanju opredmetena osnovna sredstva vključujejo zgornje tri glavne skupine. Posebno skupino opredmetenih osnovnih sredstev predstavljajo sredstva, ki jih ima podjetje v finančnem najemu. Tudi ta skupina sredstev ni predmet proučevanja magistrskega dela.

V nadaljevanju magistrskega dela so z besedo sredstva podjetja mišljena predvsem opredmetena osnovna sredstva.

Računovodski standardi, ki urejajo področje sredstev v bilanci stanja in ki so predmet magistrskega dela, z upoštevanjem predpostavk in omejitev, navedenih v zgornjih odstavkih, so naslednji:

- MRS 16 - Opredmetena osnovna sredstva (nepremičnine, naprave in oprema),
- MRS 36 - Oslabitev sredstev,
- MRS 23 - Stroški izposojanja,
- SRS 1 - Opredmetena osnovna sredstva,
- SRS 13 – Amortizacija.

2.5. Računovodske in druge podlage pri vrednotenju opredmetenih osnovnih sredstev za namene računovodskega poročanja

Pomembne podlage pri vrednotenju (oziroma pri ocenjevanju vrednosti) opredmetenih osnovnih sredstev, ki so uporabljene v nadaljevanju magistrskega dela, so naslednje:

- mednarodni računovodski standardi (MRS),
- slovenski računovodski standardi (SRS),
- slovenski poslovnofinančni standardi (SPS) in
- mednarodni standardi vrednotenja (IVS).

MRS 16, ki ureja obračunavanje opredmetenih osnovnih sredstev, določa, da se opredmeteno osnovno sredstvo na začetku izmeri po svoji nabavni vrednosti. Enako zahtevo vsebuje SRS 1, ki prav tako ureja obračunavanje opredmetenih osnovnih sredstev. Izkazovanje opredmetenih osnovnih sredstev po nabavni vrednosti se imenuje tudi izkazovanje po izvorni vrednosti (angl.: historic cost accounting).

Glede nadaljnjega merjenja opredmetenih osnovnih sredstev sta v skladu z MRS 16 na voljo dve možnosti:

- normna rešitev, ki predpisuje, da je treba opredmeteno osnovno sredstvo evidentirati po njegovi nabavni vrednosti, zmanjšani za amortizacijski popravek vrednosti in nabrano izgubo zaradi oslabitve, in
- dovoljena drugačna rešitev, ki predpisuje da je treba opredmeteno osnovno sredstvo evidentirati po prevrednotenem (revaloriziranem) znesku, ki je njegova poštena vrednost na dan prevrednotenja, zmanjšana za vsak kasnejši amortizacijski popravek vrednosti in kasnejše nabrane izgube zaradi oslabitve.¹

¹ Najpomembnejša razlika med ameriškimi računovodskimi standardi (»USGAAP«) in MRS z vidika vrednotenja je v nadaljnjem merjenju opredmetenih osnovnih sredstev. USGAAP zahtevajo uporabo izključno izvorne vrednosti pri nadaljnjem merjenju opredmetenih osnovnih sredstev, medtem ko MRS dovoljujejo dve možnosti, in sicer merjenje na podlagi izvornih vrednosti ter prevrednotenih oziroma okrepljenih vrednosti (revalued amount).

Merjenje opredmetenih osnovnih sredstev na podlagi prevrednotenih vrednosti zahteva ocenjevanje neodvisnih ocenjevalcev vrednosti oziroma strokovnjaka znotraj podjetja, ki pozna in uporablja zahtevane standarde na tem področju.

SRS glede nadaljnega merjenja opredmetenih osnovnih sredstev ne govorijo eksplicitno o navedenih možnostih, vendar je to mogoče razbrati iz SRS 1.27, ki pravi: »Opredmetena osnovna sredstva se zaradi okrepitve lahko prevrednotujejo, če njihova dokazana poštena vrednost presega njihovo knjigovodsko vrednost.« V skladu s SRS 1.29 je slabitev obvezna, kar je usklajeno tudi z zahtevami MRS. Tako lahko zaključimo, da so na tem področju zahteve SRS usklajene z zahtevami MRS, le da so MRS zelo natančni pri opredelitvi in izvedbi slabitve (MRS 36) in krepitve (MRS 16) opredmetenih osnovnih sredstev, SRS pa so glede tega precej skopi. Ravno zaradi tega menim, da bodo morala slovenska podjetja pri uresničevanju slabitve ali krepitve opredmetenih osnovnih sredstev upoštevati MRS. SRS v uvodu sicer eksplicitno navajajo, da se »določbe v MRS ne štejejo kot določbe v SRS neposredno. Dokler v SRS niso sprejete določbe iz MRS, se štejejo MRS le kot informacija o strokovnih dosežkih.«

V Sloveniji torej še nimamo standarda, ki bi natančneje urejal krepitev ali slabitev opredmetenih osnovnih sredstev, vendar so SRS glede zahteve po slabitvi in možnosti krepitve usklajeni z MRS, zato lahko sklepamo, da se slabitev in krepitev izvajata na enak način, kot to predpisujejo MRS. Vendar pa tudi MRS na tem področju, predvsem v primeru slabitve sredstev, niso povsem jasni, kar je podrobneje obravnavano v nadaljevanju.

Na tem mestu je treba omeniti tudi mednarodne standarde vrednotenja (International Valuation Standards 2002, v nadaljevanju tudi »IVS«). Omenjeni standardi imajo na področju vrednotenja podobno vlogo kot MRS. Zaradi vedno hitrejšje globalizacije je nastala potreba po enotnih standardih vrednotenja, ki bodo omogočali, da bodo ocenjevalci vrednosti v različnih evropskih državah upoštevali enake podlage za vrednotenje in da bodo rezultati njihovih vrednotenj med seboj primerljivi, kar je izredno pomembno za vlagatelje, ki se bodo zanašali na ocenjene vrednosti. IVS urejajo tudi področje vrednotenja za namene računovodskega poročanja. IVS pri vrednotenju za namene računovodskega poročanja upoštevajo zahteve MRS, zato jih

ocenjevalci vrednosti uporabljajo, ko ocenjujejo vrednost za ta namen. Ponovno je treba ugotoviti, da v Sloveniji zaenkrat še nimamo podobnih standardov vrednotenja, ki bi veljali za slovenska podjetja. Vendar lahko izhajamo iz prej povedanega in zaključimo, da so SRS v osnovnih zahtevah glede vrednotenja usklajeni z MRS (glede slabitve in krepitve ter začetnega pripoznanja opredmetenih osnovnih sredstev), da se zaradi tega vrednotenje izvaja na enak način, kot to predpisujejo MRS, ter da IVS predstavljajo podlago za vrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev za namene računovodskega poročanja. Iz povedanega torej izhaja, da bodo tudi slovenski ocenjevalci vrednosti in podjetja pri vrednotenju za namene računovodskega poročanja upoštevali IVS. Nesmiselno bi namreč bilo slepo upoštevati določilo uvoda v SRS glede (ne)uporabe MRS, saj SRS 1 jasno zahteva slabitev in dopušča možnost krepitve opredmetenih osnovnih sredstev, ne določa pa natančnejših postopkov in metod.

Ocenjevanje vrednosti je v Sloveniji sicer do neke mere urejeno s slovenskimi poslovnofinančnimi standardi (v nadaljevanju tudi »SPS«). Vsebujejo kodeks poklicne etike ocenjevalca vrednosti ter tri standarde:

- SPS 1 – Ocenjevanje vrednosti podjetij,
- SPS 2 – Ocenjevanje vrednosti nepremičnin,
- SPS 3 – Ocenjevanje vrednosti premičnin.

Ti standardi so zelo splošni in predvsem teoretični in so podrobneje obravnavani v nadaljevanju.

2.6. Opredelitve ključnih pojmov in definicij

Za ocenjevalce je pri njihovem vključevanju v postopke ocenjevanja vrednosti sredstev za namene računovodskega poročanja najpomembnejše, kako bodo rezultate njihovega dela sprejeli in razumeli drugi udeleženci v teh postopkih, predvsem računovodje in revizorji. Zato je pravilno razumevanje terminologije ključno za ocenjevalce in tiste, ki berejo njihova poročila.

Glede na dosedanjo prakso ocenjevalcev utegnejo nekateri pojmi, kot jih opredeljujejo SRS, sprožiti določene dileme. Že iz preteklih izkušenj lahko ugotovimo, da je različnost v izrazih in definicijah posameznih kategorij vrednosti med računovodskimi standardi in ocenjevalno stroko velikokrat povzročala težave, ko so se ocenjene vrednosti uporabljale za vrednotenje knjigovodskih postavk. Do resnih težav je v nekaterih podjetjih prihajalo ob davčnih pregledih, ko davčni inšpektorji niso priznali strokovnih podlag za vrednotenje postavk po starem SRS 1.11 zgolj zaradi razlik v izrazoslovju. Zato je koristno najprej jasno razčistiti razlike v izrazoslovju in definicijah predvsem tistih pojmov v SRS, ki so povezani z vrednotenjem sredstev za namene računovodskega poročanja in ki najbolj neposredno zadevajo ocenjevalno stroko (Praznik, 2002).

Pri razlagah pojmov v SRS bodo upoštevani prevedeni izrazi v MRS 36.² Pri opredeljevanju povezanosti teh pojmov s terminologijo in definicijami ocenjevalne stroke pa se bom opirala na prevod angleškega besednjaka mednarodnih standardov ocenjevanja vrednosti (IVS),³ definicij v standardih za ocenjevanje vrednosti podjetij (BVS)⁴ in definicij v Enotnih standardih prakse poklicnih ocenjevalcev vrednosti (USPAP).⁵ Glede na to, da lahko pričakujemo, da se bodo v procese vrednotenja za namene računovodskega poročanja vključevali tako ocenjevalci sredstev kot tudi ocenjevalci podjetij, moramo vedeti, da se pojmi pri enih in drugih razlikujejo ne samo v izrazih, ampak včasih tudi v definicijah. Pri tem se ocenjevalci podjetij v glavnem opirajo na BVS v povezavi z nekaterimi določili USPAP, medtem ko so za ocenjevalce sredstev pomembnejši USPAP. V povezavi z aktivnostmi ocenjevalcev vrednosti pri vrednotenju sredstev za namene računovodskega poročanja v skladu s SRS pa so izredno pomembni IVS, ker so prvi poskus vzpostavitve vezi med ocenjevalno in računovodsko stroko. Ocenjevalci se bodo morali temeljito seznaniti s temi standardi, če bodo hoteli razumeti vrednotenje sredstev za namene

² Prevod dela: International Accounting Standards 2001, ki ga je leta 2002 izdala Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije. (Prevajalci: Milojka Popovič, Breda Turk in Ivan Turk.)

³ Prevedel Bojan Praznik, objavljeno v članku Ocenjevanje vrednosti v luči novih SRS, vključeno v seznam literature.

⁴ Business Valuation Standards (BVS), prevedel Bojan Praznik, objavljeno v članku Ocenjevanje vrednosti v luči novih SRS, vključeno v seznam literature.

⁵ Uniform Standards of Professional Appraisal Practice (USPAP), prevedel Bojan Praznik, objavljeno v članku Ocenjevanje vrednosti v luči novih SRS, vključeno v seznam literature.

računovodskega poročanja in tako kot veščaki s svojimi ocenami vrednosti prispevati kvalitetne strokovne podlage računovodjem in revizorjem (Praznik, 2002).

Ena temeljnih nalog ocenjevalca je določiti vrsto vrednosti, ki jo ocenjuje, in jo predvsem jasno definirati, kar v veliki meri določa tudi uporabo metode ocenjevanja vrednosti. Zaradi množice različnih vrst vrednosti in njihovih definicij v nadaljevanju opredeljujem različne vrste vrednosti.

Ključni pojmi, ki jih v povezavi z vrednotenjem sredstev uvajajo SRS, so:

- izvorna vrednost,
- nabavna vrednost,
- nakupna vrednost,
- nadomestljiva vrednost,
- dnevna vrednost ,
- nadomestitvena vrednost,
- iztržljiva vrednost,
- čista prodajna vrednost,
- poštena vrednost,
- sedanja vrednost,
- vrednost pri uporabi,
- neodpisana vrednost,
- knjigovodska vrednost.

Izvirna vrednost je znesek plačanih denarnih sredstev ali njihovih ustreznikov, ki je bil potreben za nakup nekega sredstva. Kadar je bilo sredstvo nabavljeno s plačilom v denarju, je izvirna vrednost nabavna vrednost, kadar pa gre za nabavo osnovnega sredstva z nekim nadomestilom, je izvirna vrednost poštena vrednost nadomestila. Izvirna vrednost predstavlja začetno vrednost, po kateri je bilo sredstvo ovrednoteno v knjigah.

Nabavna vrednost običajno predstavlja tudi izvirno vrednost. Sestavljajo jo nakupna cena, uvozne in nevračljive dajatve ter stroški, ki jih je mogoče pripisati neposredno usposobitvi sredstva za nameravano uporabo (zlasti stroški dovoza in

namestitve), kadar je bilo sredstvo nabavljeno na trgu, oziroma neposredni in posredni stroški njegove izgradnje ali izdelave, kadar je bilo sredstvo zgrajeno ali izdelano v podjetju. Če je bilo sredstvo pridobljeno z zamenjavo za kako drugo sredstvo, pa predstavlja nabavno vrednost njegova poštena vrednost (Chasteen, Flaherty, O'Connor, 1998, str. 635 – 639).

Nakupna vrednost je običajno sestavina nabavne vrednosti in predstavlja njen ožji pomen, to je ceno, ki jo je bilo treba plačati dobavitelju sredstva.

Nadomestljiva vrednost je v SRS 1.42 definirana kot »vrednost opredmetenega osnovnega sredstva, ki se lahko nadomesti z zneski amortizacije med njegovo uporabo ali s čisto iztržljivo vrednostjo ob njegovi prodaji«. Izhajajoč iz vsebine in pomena nadomestljive vrednosti, ki je osnova za ugotavljanje potrebe po prevrednotovanju nekega sredstva zaradi oslabitve, je nadomestljiva vrednost jasneje definirana v MRS 36.5 in SRS 1.29, kjer je opredeljena kot »znesek, ki je enak čisti prodajni ceni sredstva ali njegovi vrednosti pri uporabi, odvisno od tega, katera je večja«.

Dnevna vrednost je v točki 7 uvoda v SRS definirana kot »znesek denarnih sredstev ali njihovih ustreznikov, ki bi jih bilo treba plačati, če bi v sedanosti kupili enaka ali enakovrstna sredstva«. Pojem je sinonim za ocenjevalcem veliko bližji pojem **nadomestitvena vrednost**, ki po SRS »nakazuje znesek, po katerem bo računovodsko obravnavana enaka količina ali enaka količinska enota, ko bo nadomestila staro količino oziroma količinsko enoto«.

Iztržljiva vrednost je prav tako v točki 7 uvoda v SRS definirana »kot znesek denarnih sredstev ali njihovih ustreznikov, ki bi jih bilo mogoče v sedanosti pridobiti s prodajo sredstev na običajen način«. Pri sredstvih se v SRS v tej vsebini pojavlja izraz **čista prodajna vrednost**, ki je definirana kot »znesek, ki ga je mogoče pridobiti s prodajo sredstva v premišljenem poslu med dobro obveščenima in voljnima strankama, zmanjšan za stroške prodaje«. MRS 36.5 stroške prodaje definira kot stroške odtujitve, ki »so dodatni stroški, ki jih je mogoče prisoditi neposredno odtujitvi sredstva, brez stroškov financiranja in davka iz dobička«. Po vsebini je lahko čista prodajna vrednost v primeru, ko je večja od vrednosti pri uporabi, enaka

nadomestljivi vrednosti, obravnavati pa jo je mogoče tudi kot pošteno vrednost v smislu njene v nadaljevanju prikazane definicije.

Poštena vrednost je v točki 7 uvoda v SRS definirana kot »znesek, za katerega je sredstvo mogoče zamenjati med dobro obveščenima in voljnima strankama v preišljenem poslu«. Od definicije za čisto prodajno vrednost se torej razlikuje le v tem, da ni zmanjšana za stroške prodaje.

Sedanja vrednost je v točki 7 uvoda v SRS definirana kot »razobrestena (diskontirana) vrednost presežka prihodnjih prejemkov nad izdatki (prihodnjih čistih prejemkov), ustvarjenega po pričakovanju z določenimi sredstvi ali določenim sredstvom pri običajnem poslovanju podjetja«. Ta definicija je izredno pomembna, ker se nanaša tudi na **vrednost pri uporabi** kot eno od možnih alternativ nadomestljive vrednosti, ki bo ključni namen ocenjevanja za namene računovodskega poročanja.

Neodpisana vrednost je običajno tudi **knjigovodska vrednost** nekega sredstva, ki predstavlja razliko med njegovo izvirno vrednostjo in odpisano vrednostjo kot posledico amortizacijskih odpisov in nabranih izgub zaradi oslabitve sredstva.

Za razliko od zgoraj opredeljenih računovodskih kategorij vrednosti pa pozna ocenjevalna stroka tako imenovane standarde vrednosti, ki pomenijo »določeno vrsto vrednosti, ki se uporablja v specifičnem postopku ocenjevanja vrednosti« (Business Valuation Standards (BVS) 2001, str. 26). Vendar pa tudi tukaj slika ni popolnoma jasna, saj se posamezni standardi vrednosti razlikujejo tako terminološko kot po definicijah, odvisno od tega, za katero vejo ocenjevanja vrednosti gre in na katere standarde ocenjevanja vrednosti se sklicujemo.⁶

Najpogosteje uporabljeni standardi vrednosti so naslednji (Praznik, 2002):

- poštena tržna vrednost,
- poštena vrednost,

⁶ IVS, BVS in USPAP različno opredeljujejo standarde vrednosti - tako terminološko kot tudi vsebinsko. Vsem standardom ocenjevanja vrednosti je skupno, da je ena najpomembnejših kategorij v procesu ocenjevanja vrednosti opredelitev standarda oziroma vrste vrednosti in njena definicija. Pri tem BVS

- investitorjeva vrednost.

Poštena tržna vrednost je definirana kot »cena, izražena v denarnem ekvivalentu, po kateri bi si premoženje izmenjala hipotetičen, voljan in zmožen kupec ter hipotetičen, voljan in zmožen prodajalec, ki delujeta medsebojno neodvisno na odprtem in popolnem trgu, kjer nobeden od njiju ni prisiljen kupiti ali prodati in kjer sta oba ustrezno seznanjena s potrebnimi dejstvi«. ⁷ Ta standard vrednosti v smislu navedene definicije se najpogosteje uporablja pri ocenjevanju vrednosti podjetij, ko ocenjujemo vrednost zaradi nameravane transakcije ali za potrebe ocene kapitala kot stvarnega vložka pri dokapitalizaciji podjetja ipd. Glede na to, da vsebuje številne implikacije, lastne le ocenjevanju vrednosti podjetij oziroma njihovega lastniškega kapitala (npr. odvisnost od tega, ali gre za kontrolni ali manjšinski lastniški delež, odvisnost od tržnosti oziroma likvidnosti lastniškega deleža, ki se ocenjuje, ipd.), je ta standard kljub podobni definiciji neprimerljiv z računovodsko kategorijo poštene vrednosti. Pošteno tržno vrednost kot standard vrednosti najpogosteje uporabljajo tudi naši ocenjevalci nepremičnin in ocenjevalci strojev in opreme, kadar ocenjujejo vrednosti sredstev pri nadaljnji uporabi bodisi za potrebe ocenjevanja vrednosti lastniškega kapitala podjetja, kadar se uporablja na sredstvih temelječ pristop, bodisi pri ocenjevanju sredstev za druge namene, kot je npr. usklajevanje knjigovodskih vrednosti. Pri tem pošteno tržno vrednost definirajo zelo različno, od uporabe definicije za pošteno vrednost v SRS, ⁸ do uporabe z večjim poudarkom na trgu zasnovanih definicij, kot jih uporabljajo ocenjevalci podjetij in kot jih opredeljujejo tudi mednarodni standardi ocenjevanja vrednosti sredstev.

Standardi USPAP in IVS, ki se v svojih definicijah standardov vrednosti v glavnem opirajo na področje ocenjevanja vrednosti sredstev, ⁹ ne poznajo standarda vrednosti

govorijo o standardu vrednosti (standard of value), USPAP in IVS (pa tudi slovenski poslovnofinančni standardi za ocenjevanje vrednosti) pa o vrsti in definiciji vrednosti (type and definition of the value).

⁷ BVS (vir pod opombo 9), Definitions, str. 23.

⁸ SRS definirajo pošteno vrednost kot »znesek, za katerega je opredmeteno osnovno sredstvo moč zamenjati med dobro obveščanim in voljnim kupcem ter dobro obveščanim in voljnim prodajalcem v preišljenem poslu«.

⁹ USPAP (vir pod opombo 10) razčlenjujejo področja ocenjevanja vrednosti na tri veje:

- nepremičnine (real property),
- vsa druga opredmetena sredstva, kot so stroji in oprema, umetnine, dragocenosti, starine, zbirke ipd. (personal property),
- podjetja (business).

poštena tržna vrednost, ampak le standard tržna vrednost.¹⁰ Pri tem USPAP definirajo tržno vrednost kot »najverjetnejšo ceno, ki bi jo morala posest doseči na dan vrednotenja na konkurenčnem in odprtem trgu pod vsemi pogoji, potrebnimi za pošteno prodajo, in pri kateri tako kupec kot prodajalec delujeta previdno in razumno ter z domnevo, da na ceno niso vplivali neprimerni dejavniki« (USPAP, 2001 str. 199).¹¹ IVS definirajo tržno vrednost kot »ocenjen znesek, po katerem bi si na dan vrednotenja po ustreznem postopku trženja izmenjala premoženje voljan in dobro obveščen kupec ter voljan in dobro obveščen prodajalec, ki delujeta medsebojno neodvisno, razumno in brez prisile« (IVS, str. 36).

Kljub različni terminologiji in definicijam pa lahko za pošteno tržno vrednost oziroma tržno vrednost opredelimo bistvene elemente, ki so skupni vsem definicijam in predstavljajo temeljno vsebino tega standarda vrednosti (Praznik, 2002):

- gre za *ocenjen znesek*, izražen v denarju, kar pomeni najverjetnejšo ceno, ki jo je za neko premoženje moč doseči na trgu na določen dan vrednotenja;
- gre za *pogojno ceno* in ne za neko vnaprej določeno ali dejansko ceno, torej za ceno, ki jo za določeno transakcijo lahko pričakujemo, da bi bila dosežena na trgu, če bi bili uresničeni vsi ostali pogoji in predpostavke, na katerih smo temeljili oceno vrednosti;
- velja le na določen *dan vrednotenja* in je lahko popolnoma neustrezna za kakšen drug dan, saj se razmere na trgu nenehno in hitro spreminjajo;
- *kupec je motiviran* za nakup, vendar ni prisiljen kupiti; gre za hipotetičnega kupca, ki je eden izmed mnogih udeležencev, ki imajo realna pričakovanja na konkretnem trgu, kjer tehtajo različne priložnosti za nakup;
- *prodajalec je motiviran* za prodajo, vendar ni prisiljen prodati; gre za hipotetičnega prodajalca, ki je voljan prodati po najvišji ceni, ki jo omogočajo tržni pogoji na dan vrednotenja; pri tem niso upoštevane dejanske možnosti sedanjega lastnika kot prodajalca, pač pa gre za voljnega hipotetičnega prodajalca;

¹⁰ IVS (vir pod opombo 8, stran 37) navajajo, da se v nekaterih državah sinonimno uporablja izraz poštena tržna vrednost, ki pa ga ne smemo enačiti z računovodskim pojmom poštena vrednost.

¹¹ O tem piše tudi Pratt, 2000, str. 76.

- *stranki sta medsebojno neodvisni*,¹² kar pomeni, da med kupcem in prodajalcem ni nobenih posebnih razmerij, kot je npr. razmerje med obvladujočim in odvisnim podjetjem ali sorodstveno razmerje ipd.;
- izveden je bil *ustrezen postopek trženja*, kar pomeni, da je bilo zadevno premoženje dovolj časa izpostavljeno na trgu, da je pritegnilo pozornost potencialnih kupcev in da so ti lahko pridobili zadovoljive informacije;
- stranki sta *dobro obveščeni* in delujeta *razumno*, kar pomeni, da sta tako kupec kot prodajalec ustrezno informirana o naravi in značilnostih zadevnega premoženja in o stanju na trgu na dan vrednotenja ter da delujeta v zasledovanju lastnega interesa z razumnim iskanjem najugodnejše cene;
- ni nobene *prisile ali pritiskov*, ki bi jim bili stranki lahko izpostavljeni.

Poštena vrednost se kot standard vrednosti uporablja predvsem pri ocenjevanju vrednosti podjetij v ZDA, ko gre za sodne spore med delničarji, kjer kontrolni lastnik z nameravano transakcijo ali katerim drugim dejanjem oškoduje manjšinskega delničarja (Praznik, 2002). To je zakonsko kreiran standard vrednosti, ki ga različne države v ZDA tudi različno definirajo. Nanaša pa se na ugotavljanje nepristranske, pravične in razumne vrednosti premoženja, ne da bi upoštevali simulirane ali stvarne razmere na trgu. To pomeni, da omenjeni standard nima nobene zveze s terminom poštena vrednost, kot je opredeljen v SRS, MRS in IVS, zato ga v tem pomenu v nadaljevanju magistrskega dela ne uporabljam.

Poštena vrednost, ki jo opredeljujejo SRS in MRS, je računovodski pojem in ne standard vrednosti z vidika standardov ocenjevanja vrednosti, čeprav sta pojma v praksi mnogokrat povezana, če že ne sinonim. V skladu z opredelitvijo v IVS je bistvena razlika med pošteno in tržno vrednostjo v tem, da poštena vrednost ne predvideva predpostavke o potrebnem času za aktivnosti trženja, pač pa dopušča tudi drugačne pogoje na trgu od tistih, ki jih je pričakovati v času trajanja aktivnosti trženja za normalno prodajo premoženja (IVS 2002, str. 41). Za razumevanje vloge ocenjevalca v povezavi z vrednotenjem sredstev za namen računovodskega poročanja

¹² Medsebojna neodvisnost kupca in prodajalca v transakciji je v originalnih angleških definicijah opredeljena s terminom »arm's-length transaction«.

je bistveno, da se zelo jasno postavi razmerje med pošteno vrednostjo kot računovodskim pojmom in tržno vrednostjo kot standardom vrednosti.

Investitorjeva vrednost je definirana kot »vrednost za posameznega investitorja, ki temelji na njegovih individualnih zahtevah in pričakovanjih« (BVS 2001, str. 24). Ta standard vrednosti v glavnem uporabljajo ocenjevalci podjetij, ko ocenjujejo lastniški kapital podjetja z vidika znanega potencialnega investitorja. Glede na to, da ga ocenjevalci vrednosti redko uporabljajo, USPAP tega pojma posebej ne obravnavajo. IVS ga uvrščajo med tako imenovane vrednostne osnove, ki niso tržna vrednost.¹³

Poleg zgoraj prikazanih, med slovenskimi ocenjevalci vrednosti najbolj udomačenih standardov vrednosti, pa moramo tukaj omeniti še dve vrsti vrednosti, ki jih IVS uvrščajo med t.i. netržne definicije vrednosti in smo jih v enaki terminologiji že srečali med računovodskimi pojmi v SRS, in sicer (Praznik, 2002):

- nadomestitvena vrednost in
- vrednost pri uporabi.

Nadomestitvena vrednost¹⁴ je precej uveljavljen pojem med ocenjevalci vrednosti sredstev, saj običajno predstavlja izhodiščno vrednost pri ocenjevanju tržne vrednosti sredstev z uporabo nabavnocenovnega (stroškovnega) pristopa in v tem okviru metode amortiziranih nadomestitvenih stroškov. BVS definirajo nadomestitveno vrednost kot »trenutno nabavno ceno podobne nove posesti, ki je po uporabnosti najbližja posesti, katere vrednost ocenjujemo« (BVS, str. 25). IVS priporočajo metodo amortiziranih nadomestitvenih stroškov za ocenjevanje vrednosti premičnin za računovodsko poročanje, in sicer z namenom pridobiti nadomestek tržne vrednosti, ko za določeno sredstvo nimamo zadostnih tržnih informacij, da bi lahko

¹³ IVS (vir pod opombo 10) opredeljujejo dve vrsti vrednosti z njihovimi definicijami (types and definitions of value):

- IVS 1 obravnava tržno vrednost kot osnovo za ocenjevanje vrednosti (Market Value Basis for Valuation),
- IVS 2 pa obravnava druge osnove za ocenjevanje vrednosti, ki niso tržna vrednost (Valuation Bases Other Than Market Value), kamor med drugim prišteva vrednost pri uporabi, investitorjevo vrednost, likvidacijsko vrednost idr.

¹⁴ BVS in IVS obravnavajo nadomestitveno vrednost pod terminom *replacement cost new* oziroma *depreciated replacement cost*.

uporabili ustrežnejše metode za ugotavljanje tržne vrednosti. Omenjena metoda se uporablja v primeru nerazvitega sekundarnega trga sredstev. Ta vidik IVS bo podrobneje obravnavan v nadaljevanju magistrskega dela.

Vrednost pri uporabi je dokaj uveljavljen pojem pri ocenjevanju podjetij, kadar uporabljamo na sredstvih temelječ pristop, in sicer metodo čiste vrednosti sredstev za podjetje ob predpostavki časovne neomejenosti delovanja. Pri takšnih projektih običajno sodelujejo ocenjevalci strojev in opreme, ki ocenjujejo pošteno tržno vrednost pri uporabi, definirano kot običajno pošteno tržno vrednost, s predpostavko, da so stroji oziroma oprema namenjeni za nadaljevanje proizvodnje, zato vrednost vključuje tudi stroške transporta, montaže, uvoza in spuščanja v obratovanje. Ta definicija in uporaba tega ocenjevalnega pojma pa nimata nobene zveze z vrednostjo pri uporabi kot računovodskim pojmom.

Bližja računovodskemu pojmu vrednosti pri uporabi je njena opredelitev v IVS. Vrednost pri uporabi je vrednost določenega premoženja, ob določeni uporabi in za določenega uporabnika, torej nima tržnih implikacij, zato jo IVS uvrščajo med t.i. netržne osnove vrednosti. Ta vrsta vrednosti je torej osredotočena na vrednost, ki jo določeno premoženje prispeva podjetju, katerega sestavni del je, pri čemer ni upoštevana najboljša možna raba¹⁵ tega premoženja ali iztržek iz njegove prodaje na trgu.

Glede na vse prikazane opredelitve računovodskih pojmov in standardov oziroma vrst vrednosti so vrednosti, ki so najbolj neposredno povezane z vlogo ocenjevalcev pri ocenjevanju vrednosti sredstev za namene računovodskega poročanja, naslednje: **poštena vrednost, čista prodajna vrednost in vrednost pri uporabi**. Za opredelitev teh vrednosti, je odgovorno poslovodstvo podjetja, v praksi pa lahko pričakujemo, da bodo te vrednosti rezultat skupnega ovrednotenja, pri katerem bodo odgovorni ljudje v podjetju sodelovali z revizorji in ocenjevalci. Zavedati se je namreč treba, da je vloga ocenjevalca v procesu prevrednotenja le vloga veščaka, ki s svojim specifičnim

¹⁵ Mišljen je eden ključnih kriterijev za ocenjevanje vrednosti sredstev, kadar ocenjujemo njihovo tržno vrednost, namreč predpostavka »highest and best use«.

znanjem zagotavlja, bodisi z oceno tržne vrednosti bodisi z oceno sedanje vrednosti denarnih tokov, le strokovno podlago za ovrednotenje poštene vrednosti, čiste prodajne vrednosti ali vrednosti pri uporabi, in da njegova ocena vrednosti ne predstavlja avtomatsko »zakona«, ki ga mora podjetje spoštovati pri ovrednotenju omenjenih računovodskih kategorij (Praznik, 2002). Šele v sodelovanju ocenjevalca vrednosti z odgovornimi v podjetju in z revizorji bo prišlo do ovrednotenih kategorij, ki bodo predstavljale osnovo za vrednotenje sredstev z namenom prikaza v računovodskih izkazih. Zato je toliko bolj pomembno, da vsak člen v tej skupini pozna svojo vlogo in da razume jezik sogovornika, pri čemer je ključno pravilno razumevanje posameznih pojmov in definicij.

3. VREDNOTENJE SREDSTEV SKLADU Z MRS, SRS IN SPS

3.1. Slovenski računovodski standardi (SRS)

Namen tega poglavja je opredeliti vrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev ter podlage zanj, ki so določene v SRS in MRS. Izraz vrednotenje, ki ga uporabljam v magistrskem delu, zajema:

- začetno merjenje opredmetenih osnovnih sredstev, ki vključuje tudi določitev življenjske dobe, ter
- prevrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev zaradi oslabitve ali krepitve.

Začetno merjenje opredmetenih osnovnih sredstev pomeni določitev vrednosti novo pridobljenih sredstev, pomeni torej prvo vrednost sredstva, ki se pojavi v bilanci stanja podjetja. Prevrednotenje pa pomeni spremembo prvotne nabavne vrednosti sredstva zaradi spremenjenih pogojev, kot je podrobneje opisano v nadaljevanju.

3.1.1. Začetno merjenje opredmetenih osnovnih sredstev

Začetno merjenje opredmetenih osnovnih sredstev zajema:

- ugotavljanje nabavne vrednosti in
- določanje dobe uporabnosti sredstva ter metode amortiziranja.

3.1.1.2. Ugotavljanje nabavne vrednosti opredmetenih osnovnih sredstev

Opredmeteno osnovno sredstvo, ki izpolnjuje pogoje za pripoznanje, se ob začetnem pripoznanju ovrednoti po nabavni vrednosti (SRS 1.11). Sestavljajo jo:

- njegova nakupna cena (zmanjšana za vse trgovinske in druge popuste),
- uvozne in nevračljive nakupne dajatve (tudi davek na dodano vrednost, ki se ne povrne),
- stroški, ki jih je mogoče pripisati neposredno njegovi usposobitvi za nameravano uporabo, zlasti stroški dovoza in namestitve,
- lahko tudi obresti od posojil za pridobitev opredmetenega osnovnega sredstva do njegove usposobitve za uporabo.

Stroški, ki nastajajo v zvezi z opredmetenim osnovnim sredstvom, povečujejo njegovo nabavno vrednost, če povečujejo njegove prihodnje koristi v primerjavi s prvotno ocenjenimi (Pyle, 1995, str. 321); pri tem stroški, ki omogočajo podaljšanje dobe koristnosti opredmetenega osnovnega sredstva, najprej zmanjšajo do takrat obračunani amortizacijski popravek njegove vrednosti. S podaljšanjem dobe koristnosti opredmetenega osnovnega sredstva je mišljeno podaljšanje prvotno opredeljene dobe, v kateri se opredmeteno osnovno sredstvo amortizira (SRS 1.15).

Nabavno vrednost opredmetenega osnovnega sredstva, zgrajenega ali izdelanega v podjetju, sestavljajo stroški, ki jih povzroči njegova zgraditev ali izdelava, in posredni stroški njegove zgraditve ali izdelave, ki mu jih je mogoče pripisati (SRS 1.12). Ne sestavljajo je stroški, ki niso povezani z njegovo zgraditvijo ali izdelavo, in stroški, ki jih trg ne prizna, lahko pa jo tvorijo obresti od posojil za njegovo zgraditev ali izdelavo in usposobitev za uporabo. Nabavna vrednost takšnega opredmetenega osnovnega sredstva ne more biti večja od tiste v duhu SRS 1.11.

Nabavna vrednost opredmetenega osnovnega sredstva, pridobljenega z zamenjavo za kako drugo neistovrstno opredmeteno osnovno sredstvo, se določi glede na pošteno vrednost pridobljenega osnovnega sredstva (Odar, 2004, str.133). Če je opredmeteno osnovno sredstvo pridobljeno z zamenjavo za opredmeteno osnovno sredstvo, ki se

uporablja za podoben namen v istovrstni poslovni dejavnosti in ima podobno pošteno vrednost kot takšno sredstvo, se nabavna vrednost pridobljenega opredmetenega osnovnega sredstva izmeri po neodpisani vrednosti odtujenega opredmetenega osnovnega sredstva, pri čemer se upošteva razlika, plačana oziroma prejeta v gotovini, ali drugačno dano oziroma prejeta nadomestilo.¹⁶ Opredmeteno osnovno sredstvo, pridobljeno z zamenjavo za delnice ali druge vrednostne papirje, se knjigovodsko razviduje po njegovi pošteni vrednosti ali po pošteni vrednosti danih vrednostnih papirjev, in sicer tisti, ki je jasneje določljiva. Opredmeteno osnovno sredstvo, pridobljeno z državno podporo ali donacijo, se izkazuje po nabavni vrednosti, če ni znana, pa po pošteni vrednosti (SRS 1.13).

Opredmetena osnovna sredstva, pridobljena pri prevzemu drugega podjetja, ki s tem preneha obstajati kot samostojna pravna oseba, se zajemajo med že obstoječa opredmetena osnovna sredstva po dotedanjih knjigovodskih vrednostih, razen če je naložba v pridobitev čistega premoženja prevzetega podjetja večja ali manjša od pridobljenega čistega premoženja. Pri tem nastalo dobro ime ali slabo ime je mogoče obravnavati kot povečanje ali zmanjšanje knjigovodske vrednosti opredmetenih osnovnih sredstev v obsegu, ki je opravičljiv glede na nova osnovna sredstva iste vrste ob upoštevanju njihove preostale dobe koristnosti (SRS 1.14).

Popravila ali vzdrževanje opredmetenih osnovnih sredstev so namenjena (je namenjeno) obnavljanju ali ohranjanju prihodnjih gospodarskih koristi, ki se pričakujejo na podlagi prvotno ocenjene stopnje učinkovitosti sredstev. Navadno se pripoznajo kot odhodki, kadar se pojavijo (SRS 1.16). Računovodsko obravnavanje vrednosti porabe v zvezi s popravili ali vzdrževanjem opredmetenih osnovnih sredstev, ki sledi njihovi pridobitvi, je odvisno od okoliščin, upoštevanih pri začetnem računovodskem merjenju in pripoznanju zadevne postavke opredmetenih osnovnih sredstev, ter od tega, ali je kasnejšo vrednost porabe mogoče dobiti povrnjeno.

¹⁶ Več o tem piše Needles, 1992, str. 459 – 463.

3.1.1.3. Določanje dobe koristnosti in metode amortiziranja

Za opredmeteno osnovno sredstvo se v knjigovodskih razvidih izkazuje posebej nabavna vrednost in posebej nabrani popravek vrednosti, v bilanci stanja pa zgolj neodpisana vrednost, ki je razlika med nabavno vrednostjo in nabranim popravkom vrednosti; neodpisana vrednost se šteje kot knjigovodska vrednost (SRS 1.17).

Neodpisana vrednost opredmetenega osnovnega sredstva se zmanjšuje z amortiziranjem. Neodpisana vrednost ne sme biti večja od vrednosti, nadomestljive v preostali dobi njegove koristnosti, oziroma od njegove poštene vrednosti na dan bilance stanja, kar se zagotovi s pravilnim amortiziranjem (SRS 1.18).

Uporabljena metoda amortiziranja odseva vzorec pojavljanja gospodarskih koristi od opredmetenega osnovnega sredstva. Če vzorca ni mogoče zanesljivo ugotoviti, se uporabi metoda enakomernega časovnega amortiziranja. Preostala vrednost se praviloma upošteva le pri pomembnih postavkah, pri čemer se upoštevajo tudi stroški likvidacije opredmetenega osnovnega sredstva; če so stroški likvidacije večji od ocenjene preostale vrednosti, se preostala vrednost pri amortiziranju ne upošteva. Amortizacija, obračunana za vsako obračunsko obdobje, se praviloma pripozna kot strošek oziroma poslovni odhodek tega obdobja (SRS 1.19).

Opredmeteno osnovno sredstvo se začne amortizirati prvi dan naslednjega meseca potem, ko se je začelo uporabljati za opravljanje dejavnosti, za katero je namenjeno (1.23).

Opredmeteno osnovno sredstvo, ki se poškoduje zaradi višje sile, ali z njim povezano opredmeteno osnovno sredstvo, ki ga zaradi tega ni mogoče uporabljati, se v obdobju, potrebnem za njegovo popravilo, ne amortizira; prav tako se za to obdobje ne obračuna amortizacijski popravek njegove vrednosti (1.24).

3.1.2. Prevrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev v računovodskih izkazih

Prevrednotenje je sprememba prvotno izkazane vrednosti gospodarskih kategorij (uvod v SRS, 8. poglavje).

Cene se spreminjajo zaradi posebnih in splošnih gospodarskih in družbenih vplivov. Posebni vplivi, kot so spremembe v ponudbi in povpraševanju ter tehnološke spremembe, lahko povzročijo pomembno zvišanje ali znižanje posameznih cen, ne glede na druge cene. Poleg tega lahko splošni vplivi povzročijo spremembo vrednosti evra. Zaradi tega je treba razlikovati:

- a) prevrednotenje, ki je posledica spremembe kupne moči domače valute, merjene v evrih, in
- b) prevrednotenje, ki je posledica sprememb cen gospodarskih kategorij.

Prevrednotenje, ki je posledica spremembe kupne moči domače valute, imenovano tudi splošno prevrednotenje, se po slovenskih računovodskih standardih opravi na koncu posameznega poslovnega leta le pri kapitalu in ni predmet proučevanja magistrskega dela.

Prevrednotenje, ki je posledica spremembe cen gospodarskih kategorij, se na koncu poslovnega leta ali med njim opravi zaradi:

- okrepitve sredstev, ki poveča njihovo do tedaj izkazano vrednost,
- oslabitve sredstev, ki zmanjša njihovo do tedaj izkazano vrednost, ali
- odprave oslabitve.

3.1.2.1. Prevrednotenje zaradi okrepitve sredstev

V tem primeru gre za povečanje pričakovanih prihodnjih gospodarskih koristi iz sredstev, ne da bi prišlo do njihove siceršnje spremembe zaradi nove naložbe vanje. Okrepitev sredstev se pojavi, če obstajajo utemeljeni tržni podatki, ki omogočajo povečanje knjigovodske vrednosti:

- zemljišč,
- zgradb in
- opreme.

V teh primerih se, ne glede na siceršnje računovodsko načelo manjše vrednosti, povečajo knjigovodske vrednosti teh postavk ter praviloma tudi konto in bilančna postavka posebnega prevrednotovalnega popravka kapitala na večje poštene vrednosti, razen če se pojavijo posebni primeri, obravnavani v posameznih slovenskih računovodskih standardih. Vendar amortizacija razlike med povečano in prvotno

knjigovodsko vrednostjo zgradb ali opreme ne sme bremeniti stroškov oziroma odhodkov, temveč se mora pokrivati v okviru tako nastalega posebnega prevrednotovalnega popravka kapitala iz istih sredstev.

Poudariti je treba, da je okrepitev dovoljena, ni pa obvezna (Odar, 2000, str.380). SRS 1.27 namreč pravi, da se opredmetena osnovna sredstva zaradi okrepitve lahko prevrednotujejo, če njihova dokazana poštena vrednost presega njihovo knjigovodsko vrednost. Pri zemljiščih, zgradbah in tudi opremi lahko ugotavljajo pošteno vrednost kot čisto prodajno vrednost pooblašчени ocenjevalci vrednosti, pri čemer upoštevajo že pretečeno dobo koristnosti. Pošteno vrednost opredmetenih osnovnih sredstev lahko dokaže tudi podjetje samo, če ima v posebnem pravilniku določen način ocenjevanja vrednosti, ki temelji na slovenskih poslovnofinančnih standardih.

SRS torej dovoljujejo, da pošteno vrednost sredstev dokaže podjetje samo. Za ta namen mora podjetje sprejeti poseben pravilnik, ki temelji na slovenskih poslovnofinančnih standardih. Vendar so ti standardi, kot je bilo že ugotovljeno, predvsem teoretični in ne dajejo zadostnih usmeritev. Zato je zelo verjetno, da bodo slovenski ocenjevalci vrednosti in podjetja za ta namen uporabljali MRS in IVS.

Knjigovodsko gledano, prevrednotovalna razlika povečuje neodpisano vrednost teh osnovnih sredstev (to je razliko med nabavno vrednostjo in nabranim (kumulativnim) amortizacijskim odpisom) in prevrednotovalni popravek kapitala v zvezi z opredmetenimi osnovnimi sredstvi. Obračunana amortizacija od razlike med tako povečano nabavno vrednostjo opredmetenih osnovnih sredstev in nabavno vrednostjo pred prevrednotenjem se ne obravnava kot strošek, temveč se praviloma vračuna v breme prevrednotovalnega popravka kapitala v zvezi z opredmetenimi osnovnimi sredstvi, ki se je zaradi prevrednotenja pojavil pri ustreznem opredmetenem osnovnem sredstvu.

Zelo pomembna je zahteva, da če se kako opredmeteno osnovno sredstvo prevrednoti, se morajo prevrednotiti tudi druga opredmetena osnovna sredstva iste vrste (SRS 1.27). Ta zahteva je v praksi v večini primerov zanemarjena, kar seveda ni pravilno.

Glede sredstva, ki je bilo kupljeno v tujini SRS 1.28 določa, da se lahko opredmeteno osnovno sredstvo, nabavljeno v tujini, praviloma prevrednoti le za spremembo tečaja tuje valute, v kateri je bilo nabavljeno, ob upoštevanju še razpoložljive dobe koristnosti. Ta zahteva je nekoliko nejasna, saj pomeni, da se za sredstvo, nabavljeno v tujini, okrepitev zaradi spremenjene realne poštene vrednosti ne izvaja, ampak se takšno sredstvo lahko prevrednoti le za spremembo tečaja tuje valute.

Pri nakupu opredmetenega osnovnega sredstva v tujini, ko dolg v tujini na koncu poslovnega leta še ni poravnani in ga je treba popraviti zaradi spremembe tečaja tuje valute, ali pri nakupu opredmetenega osnovnega sredstva, ko je dolg za to sredstvo izražen v domači valuti in je med pogodbenima strankama dogovorjeno prevrednotenje z namenom ohranjanja njegove vrednosti, se lahko takšna razlika upošteva tudi kot popravek nabavne vrednosti opredmetenega osnovnega sredstva, pri čemer se pojavi nasprotna postavka, to je popravek vrednosti dolga. Od tako spremenjene nabavne vrednosti opredmetenega osnovnega sredstva zaradi opravljenega prevrednotenja se kasneje obračuna amortizacija kot strošek (SRS 1.28).

V tem primeru je SRS 1.28 v nasprotju z MRS, saj MRS dovoljujejo, da se obresti od kreditov za osnovna sredstva ali tečajne razlike lahko usredstviijo le, dokler sredstvo ni v uporabi (MRS 23). Ko se sredstvo začne uporabljati, pa predstavljajo strošek obdobja. Ohranjanje vrednosti, ki je dogovorjeno med pogodbenima strankama, kot je omenjeno v prejšnjem odstavku, predstavlja del obrestne mere, zato vsebinsko pomeni obresti in v skladu z MRS ne more povečati nabavne vrednosti sredstva v uporabi. To je zelo pomembno zaradi vstopa Slovenije v EU in zahteve, da podjetja članic EU, ki nastopajo na organiziranih kapitalskih trgih, leta 2005 začnejo uporabljati MRS. To pomeni, da bodo rezultati slovenskih podjetij zaradi tega prehoda slabši, gledano z vidika tega standarda.

3.1.2.2. Prevrednotenje zaradi oslabitve sredstev

Do oslabitve lahko pride pri vseh sredstvih. Sredstvo je oslabljeno, če njegova knjigovodska vrednost presega njegovo pošteno vrednost. Ko je treba zaradi tega njegovo knjigovodsko vrednost zmanjšati, se pojavi izguba zaradi oslabitve. Ta je enaka znesku, za katerega knjigovodska vrednost sredstva presega njegovo nadomestljivo vrednost. Takšna izguba se pojavi med prevrednotovalnimi poslovnimi odhodki oziroma prevrednotovalnimi finančnimi odhodki, razen če se pred tem pri istih sredstvih zaradi njihove okrepitve pojavi posebni prevrednotovalni popravek kapitala, ki omogoča njeno poravnavo.

SRS v uvodu tudi določajo, da je upoštevanje oslabitve sredstev obvezno.

Opredmetena osnovna sredstva se morajo zaradi oslabitve prevrednotovati, če njihova knjigovodska vrednost presega njihovo nadomestljivo vrednost (SRS 1.29). Kot nadomestljiva vrednost se šteje čista prodajna vrednost ali vrednost pri uporabi, odvisno od tega, katera je večja. Ocenjevanje vrednosti pri uporabi obsega:

- a) ocenitev prejemkov in izdatkov, ki bodo izhajali iz nadaljnje uporabe sredstva in iz njegove končne odtujitve, ter
- b) uporabo ustrezne razobrestovalne (diskontne) mere pri teh prihodnjih denarnih tokovih.

Vrednost pri uporabi se lahko ugotavlja tudi za denar ustvarjajočo enoto, to je najmanjšo določljivo skupino sredstev, katerih nenehna uporaba je vir denarnih prejemkov, v glavnem neodvisnih od denarnih prejemkov iz drugih sredstev ali skupin sredstev.

Samo če je nadomestljiva vrednost opredmetenega osnovnega sredstva manjša od njegove knjigovodske vrednosti, se njegova knjigovodska vrednost zmanjša na njegovo nadomestljivo vrednost. Takšno zmanjšanje je izguba zaradi oslabitve in se šteje kot prevrednotovalni poslovni odhodek v zvezi z opredmetenimi osnovnimi sredstvi, ne pa kot povečanje stroška amortizacije, razen če je bil pri njegovi prejšnji okrepitvi povečan prevrednotovalni popravek kapitala v zvezi z opredmetenimi osnovnimi sredstvi; v takem primeru ga je treba porabiti, preden se za razliko poveča prevrednotovalni poslovni odhodek v zvezi z opredmetenimi osnovnimi sredstvi.

V tem delu so SRS skladni z MRS, vendar so izredno skopi in ne podajajo nikakršnih rešitev v zvezi s tem. SRS ne vsebujejo posebnega standarda, ki bi urejal to področje. Tudi zaradi tega menim, da je treba na tem področju upoštevati rešitve, ki jih predvideva MRS 36, ki je podrobneje opisan v nadaljevanju.

3.1.2.3. Prevrednotenje zaradi odprave oslabitve

Opredmetena osnovna sredstva se zaradi odprave oslabitve lahko prevrednotujejo, to prevrednotenje pa zahteva podobno utemeljitev kot prevrednotenje zaradi oslabitve ali kot prevrednotenje zaradi okrepitve. Pri razveljavitvi izgube zaradi oslabitve opredmetenega osnovnega sredstva povečana knjigovodska vrednost ne sme presegati knjigovodske vrednosti, ki bi bila ugotovljena (po odštetju amortizacijskega odpisa), če pri njem v prejšnjih letih ne bi bila pripoznana izguba zaradi oslabitve. Razveljavitev izgube zaradi oslabitve sredstva hkrati s povečanjem knjigovodske vrednosti takšnega sredstva poveča prevrednotovalni poslovni prihodek v zvezi z opredmetenimi osnovnimi sredstvi, razen če je bil pri njegovi prejšnji oslabitvi zmanjšan prevrednotovalni popravek kapitala v zvezi z opredmetenimi osnovnimi sredstvi; v takem primeru ga je treba ponovno povečati (SRS 1.30).

Ob odtujitvi prevrednotenega opredmetenega osnovnega sredstva je treba razliko med njegovo čisto prodajno vrednostjo in zadnjo knjigovodsko vrednostjo popraviti za prevrednotovalni popravek kapitala, ki se nanaša na to opredmeteno osnovno sredstvo; tako se med prevrednotovalne poslovne prihodke oziroma prevrednotovalne poslovne odhodke prenese razlika (pozitivna oziroma negativna) med čisto prodajno vrednostjo in prvotno knjigovodsko vrednostjo (SRS 1.30).

3.2. Mednarodni računovodski standardi (MRS)

V nadaljevanju so podane bistvene razlike med SRS in MRS, ki se nanašajo na vrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev, obravnavana pa so tudi področja, ki jih SRS še ne vključujejo ali jih vključujejo v manjšem obsegu kot MRS. Za namen magistrskega dela je predvsem pomemben MRS 36, ki natančneje obravnava prevrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev zaradi oslabitve in na katerega se

sklicujejo mednarodni standardi vrednotenja (International Valuation Standards), ki bodo za pooblaščenec ocenjevalce vrednosti podlaga pri ocenjevanju vrednosti opredmetenih osnovnih sredstev za namene računovodskega poročanja.

Mednarodni računovodski standardi, ki se nanašajo na opredmetena osnovna sredstva in ki so predmet proučevanja v nadaljevanju magistrskega dela, so naslednji:

- MRS 16 - Opredmetena osnovna sredstva (nepremičnine, naprave in oprema),
- MRS 36 - Oslabitev sredstev,
- MRS 23 - Stroški izposojanja.

3.2.1. MRS 16 - Opredmetena osnovna sredstva (nepremičnine, naprave in oprema)

MRS 16 se glede opredelitev, pripoznavanja in začetnega merjenja ne razlikuje bistveno od SRS 1.

Ravno tako kot SRS 1, opredeljuje opredmetena osnovna sredstva kot opredmetena sredstva, ki:

- jih ima podjetje, da jih uporablja pri proizvodjanju proizvodov ali opravljanju storitev, daje v najem drugim ali uporablja v pisarniške namene, ter
- jih bo po pričakovanju uporabljalo v več kot enem obračunskem obdobju.

Prav tako MRS 16 določa (tako kot SRS 1), da se posamezno opredmeteno osnovno sredstvo pripozna kot sredstvo, če:

- je verjetno, da bodo prihodnje gospodarske koristi, povezane s tem sredstvom, pritekale v podjetje, in
- je nabavno vrednost sredstva za podjetje mogoče zanesljivo izmeriti.

MRS 16 obravnava naslednje kategorije:

- začetno merjenje opredmetenih osnovnih sredstev,
- kasnejša vrednost porabe,
- merjenje, ki sledi začetnemu pripoznanju,
- spremljanje vrednosti po prevrednotenih zneskih,
- amortiziranje,
- nadomestljivost knjigovodske vrednosti in
- izločitve in odtujitve.

3.2.1.1. Začetno merjenje opredmetenih osnovnih sredstev

Nabavna vrednost je v MRS 16 opredeljena podobno kot v SRS 1, le da bolj natančno prikaže, kateri stroški se lahko neposredno pripišejo nabavni vrednosti. To so:

- stroški priprave gradbišča,
- začetni stroški dobave in pretovarjanja,
- stroški namestitve,
- honorarji, na primer za arhitekta in inženirje, ter
- ocenjeni stroški demontiranja in odstranitve sredstva in obnovitve prostora do obsega, ki je pripoznan kot rezervacija po MRS 37 – Rezervacije, pogojne obveznosti in pogojna sredstva (Accountants' Guide, 1996, str. 166 – 167).

Pri začetnem merjenju se MRS 16 in SRS 1 razlikujeta glede vključevanja obresti od kreditov in tečajnih razlik v nabavno vrednost opredmetenega sredstva. MRS 16 sicer enako kot SRS 1 zahteva, da se osnovno sredstvo, ki izpolnjuje pogoje za pripoznanje kot sredstvo, na začetku izmeri po svoji nabavni vrednosti. Vendar pa je treba pri tem proučiti, kaj je vključeno v nabavno vrednost. MRS 16 priporoča, da se obresti od kreditov priznajo kot odhodek za obresti v obdobju kreditiranja, razen če se usredstvi v skladu z dovoljeno drugačno rešitvijo iz MRS 23 (stroški izposojanja).

Enako velja za tečajne razlike, nastale zaradi spremembe tečaja tuje valute, kadar so krediti za to sredstvo izraženi v tuji valuti.

MRS 23 dovoljuje vključevanje stroškov obresti in nastalih tečajnih razlik v nabavno vrednost sredstva le do usposobitve sredstva za uporabo. Pri tem pa takšno ravnanje pomeni dovoljeno drugačno rešitev, medtem ko normna rešitev zahteva, da se obresti in tečajne razlike pripoznajo kot strošek takoj, ko se pojavijo. SRS so glede vključevanja obresti od kreditov zelo jasni in usklajeni z MRS, kot je bilo navedeno že prej. Vendar pa so nekoliko manj jasni glede vključevanja tečajnih razlik v nabavno vrednost. SRS 1.28 namreč določa, da se lahko tečajne razlike upoštevajo tudi kot popravek nabavne vrednosti opredmetenega osnovnega sredstva. Pri tem pa ne postavlja časovne omejitve - do usposobitve sredstva v uporabi. Zaradi tega prihaja do različnih interpretacij in rešitev v praksi. Menim, da je treba glede tega zavzeti enotno stališče, saj lahko to bistveno vpliva na vrednost sredstva in na rezultat podjetja (Brayshaw, Craner, Samuels, 1995, str. 139). Ker so tečajne razlike, širše gledano, strošek izposojanja in zato sestavni del obresti, menim, da bi bile lahko tečajne razlike, tudi v skladu s SRS, vključene v nabavno vrednost le do usposobitve sredstva za uporabo.

3.2.1.2. Kasnejša vrednost porabe

Kasnejša vrednost porabe pomeni stroške, ki nastajajo v zvezi z opredmetenim osnovnim sredstvom (izboljšave, popravila in vzdrževanje). Ti stroški se v skladu z MRS 16.24 lahko pripoznajo kot opredmeteno osnovno sredstvo le, če izboljšajo stanje sredstva nad prvotno ocenjeno stopnjo učinkovitosti. Vsa druga vrednost kasnejše porabe se pripozna kot odhodek v obdobju, v katerem se pojavi. Gledano primerjalno, so SRS v tej zahtevi natančno usklajeni z MRS.

3.2.1.3. Merjenje, ki sledi začetnemu pripoznanju

Merjenje, ki sledi začetnemu pripoznanju, vključuje:

- spremljanje vrednosti po knjigovodski vrednosti (normna rešitev),

- spremljanje vrednosti po prevrednotenih zneskih (dovoljena drugačna rešitev),
- preverjanje, ali je kaka postavka opredmetenih osnovnih sredstev oslabiljena,
- amortiziranje in
- izločitve in odtujitve.

Glede merjenja, ki sledi začetnem pripoznanju, dajejo MRS dve rešitvi, in sicer tako imenovano normno rešitev in dovoljeno drugačno rešitev.

V skladu z normno rešitvijo je treba sredstvo po začetnem pripoznanju evidentirati po njegovi nabavni vrednosti, zmanjšani za amortizacijski popravek vrednosti in nabrano izgubo zaradi oslabitve.

V skladu z dovoljeno drugačno rešitvijo pa je treba opredmeteno osnovno sredstvo po začetnem pripoznanju evidentirati po prevrednotenem znesku, ki pomeni njegovo pošteno vrednost na dan prevrednotenja, zmanjšano za vsak kasnejši amortizacijski popravek vrednosti in kasnejše nabrane izgube zaradi oslabitve. Prevrednoteni znesek pomeni pošteno vrednost sredstva na dan bilance stanja. Gre torej za krepitev sredstev, če je poštena vrednost višja od knjigovodske, in za slabitev sredstev, če je poštena vrednost nižja od knjigovodske.

3.2.1.4. Spremljanje vrednosti po prevrednotenih zneskih - krepitev sredstev

Iz povedanega izhaja, da je v skladu z MRS oslabitev sredstva obvezna, okrepitev pa dovoljena. V primeru, da se podjetje odloči za evidentiranje sredstva po prevrednotenem znesku, mora dovolj redno ugotavljati njegovo pošteno vrednost. Poštena vrednost zgradb in zemljišč je navadno njihova tržna vrednost, ki jo ocenijo strokovno usposobljeni ocenjevalci. Poštena vrednost naprav in opreme je prav tako njihova tržna vrednost, ugotovljena z ocenitvijo. Če tržne vrednosti ni mogoče oceniti (trg ne obstaja), se naprave in oprema ovrednotijo po zmanjšani nadomestitveni

vrednosti.¹⁷ MRS 16 prav tako zahteva, da se mora v primeru, ko se prevrednoti eno sredstvo, prevrednotiti celotna skupina opredmetenih osnovnih sredstev, v katero to sredstvo spada.

Pogostnost prevrednotovanja je odvisna od gibanja poštenih vrednosti posameznih opredmetenih sredstev, ki se prevrednotijo. Če se poštena vrednost prevrednotenega sredstva spreminja precej in neenakomerno, je potrebno letno prevrednotenje. V primerih, ko se poštena vrednost spreminja nepomembno, pa letna prevrednotenja niso potrebna. Namesto tega zadostuje prevrednotenje vsaka tri, štiri leta ali na pet let (Stošicki, 2002a, str. 96).

Učinek prevrednotenja zaradi okrepitve se, enako kot pri SRS, izkaže v kapitalu.

Iz zgoraj povedanega izhaja, da se podjetje odloči, katero politiko evidentiranja opredmetenih osnovnih sredstev bo uporabljalo (normno rešitev ali dovoljeno drugačno rešitev), ter izbrano rešitev dosledno uporablja iz obdobja v obdobje. V okviru obeh rešitev je slabitev obvezna, če nastopijo znamenja slabitve, krepitev pa potemtakem pride v poštev samo pri dovoljeni drugačni rešitvi – evidentiranju sredstev po prevrednotenih zneskih. S tem, ko se podjetje odloči, da sredstvo okrepi na pošteno tržno vrednost, pride do spremembe računovodske politike, torej do spremembe z normne rešitve na dovoljeno drugačno rešitev. Od tega trenutka naprej mora dosledno upoštevati novo politiko in ustrezno prevrednotiti sredstvo tako pogosto, kot je potrebno, glede na gibanje poštenih vrednosti. Če je torej podjetje v letu 2002 okrepilo svoja opredmetena osnovna sredstva na pošteno vrednost, mora spremljati gibanje poštene vrednosti. Če se ta v letu 2003 pomembno poveča, je potrebno ponovno prevrednotenje oziroma okrepitev. Čeprav to pri SRS ni jasno razvidno, menim, da takšna razlaga velja tudi zanje. Ravno zaradi nejasnosti pa prihaja do različnih interpretacij, zaradi česar menim, da je treba o tem zavzeti jasno stališče.

¹⁷ Zmanjšana nadomestitvena vrednost pomeni ocenitev stroškov postavitve ali pridobitve sredstva, ki ima enako uporabo kot ocenjevano sredstvo, zmanjšanih za vrednost zaradi obrabe ali zastarelosti.

3.2.1.5. Amortiziranje

Do sedaj smo govorili predvsem o nabavni vrednosti ter kasnejših spremembah nabavne vrednosti sredstev. Bistvenega pomena pri vrednosti sredstev pa je tudi amortizacija. Neodpisana vrednost, ki predstavlja stanje na določen dan v bilanci stanja, je namreč sestavljena takole:

nabavna vrednost – amortizacijski popravek vrednosti = neodpisana vrednost.

Amortizacija je odvisna od določene dobe koristnosti, metode amortiziranja ter od nabavne vrednosti. Tako dobo koristnosti kot tudi metodo amortiziranja je treba redno preverjati, in če se pričakovanja pomembno spremenijo, je treba znesek amortizacije za tekoče in prihodnja obdobja ustrezno preračunati.

3.2.1.6. Nadomestljivost knjigovodske vrednosti – izgube zaradi oslabitve

Da bi podjetje določilo, ali je kaka postavka opredmetenih osnovnih sredstev oslABLJENA, uporablja MRS 36, ki je predstavljen v nadaljevanju.¹⁸

3.2.1.7. Izločitve in odtujitve

Opredmeteno osnovno sredstvo, ki se trajno ne uporablja, je treba izločiti iz bilance stanja. Prav tako je treba izločiti iz bilance stanja sredstvo, ki je bilo odtujeno. Dobički in izgube, ki izhajajo iz izločitve ali odtujitve, se pripoznajo kot razlika med ocenjenim čistim izkupičkom ob odtujitvi in knjigovodsko vrednostjo sredstva ter se morajo pripoznati v izkazu poslovnega izida kot prihodek ali odhodek.

3.2.2. MRS 36 - Slabitev sredstev

Mednarodni računovodski standardi, podrobneje kot slovenski računovodski standardi, obravnavajo slabitev sredstev. Podrobnejši so predvsem v priporočilih, na kakšen način izvesti ocenitev in kakšna so znamenja, ki nakazujejo, da utegne biti

¹⁸ O tem piše tudi Odar, 1999, str. 15-29.

sredstvo oslabiljeno. Vendar pa so kljub temu v določenih pogledih nejasni in celo protislovni, kot je podrobneje obravnavano v nadaljevanju.

Čeprav SRS izrecno ne navajajo na uporabo MRS v primerih, ko v SRS niso podane strokovne rešitve za določene probleme, uporaba MRS ustrezna tudi za podjetja, ki sestavljajo svoje računovodske izkaze v skladu s SRS. Seveda pa je uporaba tega standarda (MRS 36) obvezna za vsa tista slovenska podjetja, ki sestavljajo svoje računovodske izkaze v skladu z MRS.

Prevrednotenje sredstev zaradi njihove oslabilitve je zahtevnejše kot prevrednotenje sredstev zaradi njihove okrepitve. Razlogov je več in so opisani v nadaljevanju magistrskega dela, najpomembnejši pa je, da prevrednotenje zaradi oslabilitve praviloma vpliva na poslovni izid (Odar, 2002, str. 65).

MRS eksplicitno zahtevajo, da podjetje na datum vsake bilance stanja oceni, ali utegne biti sredstvo oslabiljeno. Te zahteve neposredno ne zasledimo v SRS, vendar lahko sklepamo, da prav tako velja, saj SRS določajo, da je slabitev sredstev obvezna. Torej je treba na neki način pokazati, da slabitve ni treba opraviti oziroma da je potrebna.

Mednarodni računovodski standardi določajo: »Če obstaja kako znamenje, da utegne biti kako sredstvo oslabiljeno, je treba oceniti njegovo nadomestljivo vrednost. Če ni mogoče oceniti nadomestljive vrednosti takega sredstva, mora podjetje ugotoviti nadomestljivo vrednost denar ustvarjajoče enote, ki ji sredstvo pripada.«

Nadomestljive vrednosti posameznega sredstva ni mogoče ugotoviti, če:

- vrednost pri uporabi, ki jo ima proučevano sredstvo, ne more biti ocenjena blizu njegove prodajne cene;
- sredstvo ne more ustvarjati denarnih pritokov iz trajne uporabe, v veliki meri neodvisnih od tistih iz drugih sredstev.

Denar ustvarjajoče enote se prepoznavajo dosledno iz obdobja v obdobje za isto sredstvo ali vrsto sredstev, razen če je sprememba upravičena. Denar ustvarjajoče enote so podrobneje obravnavane v nadaljevanju.

MRS tudi posebej opredeljujejo ravnanje v primeru skupnih sredstev. Skupna sredstva so opredeljena kot skupinska ali oddelčna sredstva, kot so zgradbe sedeža ali oddelka podjetja, oprema za računalniško obdelovanje podatkov ali raziskovalno središče. Ključna značilnost skupnih sredstev je, da ne ustvarjajo denarnih pritokov neodvisno od drugih sredstev ali skupin sredstev.

Ker skupna sredstva ne ustvarjajo ločenih denarnih tokov, ni mogoče ugotoviti nadomestljive vrednosti posameznega skupnega sredstva, razen če se ravnateljstvo odloči sredstvo odtujiti. Če obstaja kakšno znamenje, da utegne biti skupno sredstvo oslabiljeno, se nadomestljiva vrednost ugotovi za denar ustvarjajočo enoto, ki ji skupno sredstvo pripada, razen če:

- je čista prodajna cena večja od knjigovodske vrednosti ali
- je vrednost pri uporabi mogoče oceniti tako, da je blizu njegovi čisti prodajni ceni, in je čisto prodajno ceno mogoče določiti.

Znamenja, da utegne biti kako sredstvo oslabiljeno so lahko različna in so opisana v nadaljevanju. Prav tako je v nadaljevanju podrobneje opredeljeno določanje nadomestljive vrednosti ter pripoznavanje in merjenje izgube zaradi oslabilve.

3.2.2.1. Znamenja, ki nakazujejo, da utegne biti kako sredstvo oslabiljeno

MRS 36 zahteva, da se nadomestljiva vrednost sredstva oceni, brž ko kaže, da je sredstvo oslabiljeno. MRS 38 in 22 predlagata, da se nadomestljiva vrednost neopredmetenih dolgoročnih sredstev in dobrega imena, ki se amortizirajo več kot 20 let, ocenjuje letno, vendar omenjena sredstva niso predmet magistrskega dela in jih v nadaljevanju ne obravnavam.

Sredstvo je oslabiljeno, če njegova knjigovodska vrednost presega njegovo nadomestljivo vrednost. MRS 36 predlaga, katera so znamenja, da se je morda pojavila izguba zaradi oslabilve. Ob vsakem takem znamenju mora podjetje formalno oceniti nadomestljivo vrednost. Če ni znamenj možne izgube zaradi oslabilve, MRS 36 ne zahteva, da podjetje formalno oceni nadomestljivo vrednost. Oslabiltev sredstev

izhaja v bistvu iz načela sedanje vrednosti, ki je brezpogojno in jasno uporabljen pri določitvi oslABLJENE vrednosti sredstev (Epstein, Mirza, 1998, str. 240).

Podjetje na datum vsake bilance stanja oceni, ali je kako znamenje, da utegne biti sredstvo oslABLJENO. Pri tem ocenjevanju upošteva zunanje in notranje vire informacij:

Zunanji viri informacij:

- v obdobju se je tržna vrednost sredstva zaradi poteka časa ali običajne uporabe zmanjšala veliko bolj, kot je bilo pričakovano;
- v obdobju so se pojavile ali se bodo v bližnji prihodnosti pojavile pomembne spremembe v tehnološkem, tržnem, gospodarskem ali pravnem okolju, v katerem podjetje deluje, ali na trgu, ki mu je podjetje namenjeno, z neugodnim vplivom na podjetje;
- v obdobju so se povečale tržne obrestne mere ali druge tržne mere donosnosti naložb, ta povečanja pa bodo verjetno vplivala na diskontno mero, uporabljeno pri izračunu vrednosti v uporabi, in pomembno zmanjšala nadomestljivo vrednost sredstva;
- knjigovodska vrednost čistih sredstev podjetja (kapitala) je večja od njegovega tržnega usredstvovanja (tržna vrednost delnic).

Notranji viri informacij:

- na voljo so dokazi o zastarelosti ali fizični poškodovanosti sredstva;
- v obdobju so se pojavile ali se pričakujejo pomembne spremembe obsega in načina sedanje ali pričakovane uporabe sredstva z neugodnim vplivom na podjetje; del teh sprememb so načrti ustavitve ali reorganizacije poslovanja, ki mu pripada sredstvo, ali odtujitve pred prej pričakovanim datumom;
- iz notranjega poročanja so na voljo dokazi, ki kažejo, da je ali da bo gospodarska uspešnost sredstva manjša, kot je bilo pričakovano. Takšni dokazi so:
 - denarni tokovi za pridobitev sredstva ali kasnejše potrebe po denarju za njegovo delovanje ali vzdrževanje so pomembno večji, kot je bilo prvotno načrtovano;

- dejanski čisti denarni tokovi ali poslovni izid iz poslovanja, ki pritekajo iz sredstva, so pomembno slabši, kot so bili načrtovani;
- pomembno zmanjšanje načrtovanih čistih denarnih tokov ali dobička iz poslovanja ali pomembno povečanje izgube, ki pritekajo iz sredstva; ali
- izgube iz poslovanja ali čisti denarni odtoki sredstva, če se številke za obravnavano obdobje združijo z načrtovanimi številkami za prihodnost.

Zgornji seznam virov informacij ni popoln. Podjetje lahko prepozna tudi druga znamenja, da utegne biti sredstvo oslABLJENO, in tudi ta zahtevajo, da ugotovi nadomestljivo vrednost sredstva.

Pri odločitvi, ali je treba oceniti nadomestljivo vrednost sredstva, je treba upoštevati načelo pomembnosti.

Na podlagi doslej povedanega lahko povzamemo naslednje:

- Podjetje na datum vsake bilance stanja oceni, ali obstajajo znamenja, da je kako sredstvo oslABLJENO, za kar razpolaga z utemeljenimi dokazi, zakaj sredstev ni oziroma je treba slabiti.
- Če obstajajo znamenja, da je sredstvo oslABLJENO, mora podjetje formalno oceniti nadomestljivo vrednost.
- Podjetje določi, katerim sredstvom je mogoče določiti nadomestljivo vrednost neposredno in katera sredstva je treba obravnavati v okviru denar ustvarjajoče enote.
- Podjetje nato ugotavlja čisto prodajno vrednost in/ali vrednost v uporabi za posamezna sredstva in/ali denar ustvarjajoče enote.

3.2.2.2. Določanje nadomestljive vrednosti

Kot je bilo že omenjeno, je nadomestljiva vrednost enaka čisti prodajni vrednosti ali vrednosti v uporabi, in sicer tisti, ki je višja. Ocena čiste prodajne vrednosti je

relativno preprosta in jo lahko opravi pooblaščen ocenjevalec vrednosti ali podjetje samo, kot je bilo prej opisano.

Drugače pa je pri oceni vrednosti v uporabi, ki predstavlja zelo zahtevno nalogo. Vrednost v uporabi naj bi ocenilo podjetje samo, saj le podjetje pozna bodoče denarne tokove posameznih sredstev oziroma denar ustvarjajočih enot. Vloga ocenjevalcev vrednosti bi tukaj morda prišla v poštev pri določanju diskontne mere, kot je prikazano v nadaljevanju, čeprav tudi v tem primeru morda podjetje bolj natančno pozna situacijo. Zato je nujno, da podjetje zelo tesno sodeluje z ocenjevalcem vrednosti tudi pri določanju diskontne mere.

Ocenjevanje vrednosti v uporabi obsega dva koraka:

1. ocenitev prihodnjih denarnih pritokov in odtokov, ki bodo izhajali iz nadaljnje uporabe sredstva in iz njegove končne odtujitve, ter
2. uporaba ustrezne diskontne mere pri teh prihodnjih denarnih tokovih.

1. Ocenitev prihodnjih denarnih tokov

Projekcije denarnih tokov morajo biti zasnovane na sprejemljivih predpostavkah, ki se dajo podpreti in so najboljša ravnateljska ocena gospodarskih okoliščin v preostali dobi koristnosti sredstva. Pri tem je treba večji pomen pripisovati zunanjim dokazom.

Projekcije denarnih tokov morajo biti zasnovane na zadnjih računovodskih predračunih/napovedih, ki jih je sprejelo ravnateljstvo; projekcije, ki so zasnovane na teh predračunih/napovedih, morajo veljati za največ pet let, razen če je daljše obdobje upravičeno in je možno dokazati zanesljivost teh napovedi.

Projekcije denarnih tokov prek obdobja, za katero veljajo zadnji predračuni/napovedi, morajo biti ocenjene z ekstrapoliranjem projekcij z uporabo ustaljenega ali padajočega odstotka rasti za naslednja leta, razen če je upravičen rastoči odstotek. Tak odstotek rasti ne sme presegati dolgoročnega povprečnega odstotka rasti pri proizvodih, v dejavnosti ali v državi, kjer podjetje posluje, ali na trgu, na katerem se sredstvo uporablja.

Ocene prihodnjih denarnih tokov so sestavljene iz:

- projekcij denarnih pritokov iz nadaljnje uporabe sredstev (Mrša, 2000, str. 77);
- projekcij denarnih odtokov, ki so nujni za ustvarjanje denarnih pritokov iz nadaljnje uporabe sredstva, ter
- morebitnih čistih denarnih tokov, ki bodo pridobljeni ob odtujitvi sredstva na koncu njegove dobe koristnosti.¹⁹

V primeru ocenjevanja denarnih tokov pri sredstvih v gradnji oziroma v pridobivanju ali projektu, ki še ni dokončan, MRS določajo, da vključuje ocena prihodnjih denarnih tokov oceno vseh nadaljnjih denarnih tokov, za katere se pričakuje, da se bodo pojavili, preden bo sredstvo usposobljeno za uporabo ali prodajo.

Prihodnje denarne tokove je treba oceniti po sedanjem stanju sredstva. Ocene prihodnjih denarnih tokov ne vključujejo tokov iz financiranja ali v zvezi z davkom iz dobička. Ocena prihodnjih denarnih tokov sredstva prav tako ne vključujejo ocenjenih denarnih pritokov ali odtokov, za katere se pričakuje, da se bodo pojavili iz prihodnjega reorganiziranja, za katero podjetje še ni zavezano, ali prihodnjih naložb v osnovna sredstva, ki bodo izboljšale ali povečale prvotno ocenjeno normalno učinkovitost sredstva.

Prihodnji denarni tokovi se ocenijo v valuti, v kateri bodo ustvarjeni, in se nato diskontirajo z uporabo diskontne mere, ki ustreza takšni valuti.

2. Uporaba ustrezne diskontne mere

Določanje diskontne mere pri ocenjevanju vrednosti v uporabi je izjemno zahtevna in zamudna naloga. Zahteva izjemno dobro poznavanje tržnih pogojev, ki se nanašajo na določeno sredstvo oziroma skupino sredstev, ter oceno vrste tveganj, kjer je pomemben subjektivni faktor. Zaradi tega obstaja možnost, da bi različni ocenjevalci ocenili različno diskontno mero. Določanje diskontne mere je dodatno oteženo z dejstvom, da je MRS 36 v določenih stvareh protisloven, kar je opisano v

¹⁹ Pri tem je potrebno upoštevati tudi stroške likvidacije opredmetenega osnovnega sredstva. Več o tem pišeta Vežjak, 1997, str. 103 – 164 in Cairns, 1995, str. 335 – 336.

nadaljevanju. Kot je razvidno v nadaljevanju, bi moralo podjetje posedovati zahtevna strokovna znanja in imeti razpoložljive kapacitete tudi s časovnega vidika.

Diskontna mera je mera pred obdavčitvijo, ki kaže sprotne tržne ocene časovne vrednosti denarja in tveganja, značilna za sredstvo. MRS določajo, da diskontna mera ne sme kazati tveganj, ki so jim bile prilagojene prihodnje ocene denarnega toka. Takšna zahteva je nujna, saj bi bilo v nasprotnem primeru možno, da bi bil učinek nekaterih predpostavk upoštevan dvakrat - najprej pri oceni prihodnjih denarnih tokov in nato še pri določanju diskontne mere.

Diskontna mera je opredeljena kot mera, ki kaže sprotne tržne ocene časovne vrednosti denarja in tveganja, značilna za sredstvo. Opredeljuje donos, ki ga zahteva naložbenik. Ta mera se oceni na podlagi mere, vključene v sprotne tržne posle s podobnimi sredstvi. Lahko se oceni tudi na podlagi tehtanega povprečja stroškov kapitala na borzi nastopajočega podjetja, ki ima eno sredstvo (ali niz sredstev), ki je (so) po možnem delovanju in tveganju podobno (podobna) proučevanemu sredstvu. To je lahko razmeroma enostavno v primeru posameznega sredstva, vendar pa se lahko zaplete, kadar gre za določanje diskontne mere za denar ustvarjajoče enote, ki so v različnih podjetjih lahko različno opredeljene.

MRS dopuščajo, da podjetje v primeru, ko se mera za kako sredstvo ne dobi neposredno na trgu, uporablja za ocenitev diskontne mere nadomestke. Tako lahko podjetje na začetku upošteva te mere:

- tehtane povprečne stroške kapitala v podjetju, ugotovljene z uporabo metod, kot je model ocenjevanja dolgoročnih sredstev – CAPM model;
- mere pri dodatnem izposojanju v podjetju in
- druge tržne mere izposojanja.

Naštete mere je treba popraviti, da bi:

- se videlo, kako trg ocenjuje posebna tveganja, povezana s projiciranimi denarnimi tokovi, in
- se izključila tveganja, ki niso pomembna za projicirane denarne tokove.

Upoštevati je treba predvsem tveganja, kot so tveganje, odvisno od države, valutno tveganje, cenovno tveganje in tveganje v zvezi z denarnim tokom.

MRS 36 v svojem 54. členu določa, da diskontna mera ni odvisna od ustroja kapitala podjetja in načina, kako je podjetje financiralo nakup sredstva. Omenjeni standard utemeljuje to zahtevo z dejstvom, da prihodnji denarni tokovi, ki se pričakujejo od sredstva, niso odvisni od načina, kako je podjetje financiralo nakup sredstva. Vendar pa menim, da je takšna zahteva v nasprotju z 51. členom istega standarda. Kot je bilo že prej omenjeno, MRS 36.51 govori o tem, da se v primeru, da diskontne stopnje ni mogoče pridobiti neposredno na trgu, uporabijo tehtani povprečni stroški kapitala v podjetju, ugotovljeni z uporabo metod, kot je model ocenjevanja dolgoročnih sredstev (CAPM), mere pri dodatnem izposojanju v podjetju in druge tržne mere izposojanja, ki jim je treba dodati premije za posebna tveganja. Medtem ko MRS 36.51 govori o tehtanem povprečju stroškov kapitala, ki so po teoriji podjetniških financ neposredno odvisni od tekoče ali načrtovane strukture kapitala, pa MRS 36.54 eksplicitno opredeljuje, da je diskontna mera »neodvisna od ustroja kapitala podjetja in načina, kako je podjetje financiralo nakup sredstva.« V tem je MRS 36.54 v direktnem protislovju z MRS 36.51.

V nadaljevanju MRS 36 tudi določa, da podjetje praviloma uporabi enotno diskontno mero. Vendar za različna obdobja uporablja različne diskontne mere, če je vrednost pri uporabi občutljiva za razlike med tveganji v različnih obdobjih ali za rokovni ustroj obrestnih mer. To pomeni, da je treba diskontno mero iz obdobja v obdobje presojati in jo prilagajati glede na tveganja in rokovni ustroj obrestnih mer, kar dodatno oteži določanje diskontne mere.

3.2.2.3. Pripoznavanje in merjenje izgube zaradi oslabitve

Tako SRS kot tudi MRS določajo, da je treba, kadar je nadomestljiva vrednost sredstva manjša od njegove knjigovodske vrednosti, knjigovodsko vrednost sredstva zmanjšati na njegovo nadomestljivo vrednost. Takšno zmanjšanje je izguba zaradi oslabitve, ki se takoj pripozna v izkazu poslovnega izida kot odhodek, razen če je

sredstvo izkazano po dovoljeni drugačni rešitvi (v skladu z MRS 16) oziroma če je bilo predhodno okrepljeno v skladu s SRS 1.

Pri priznavanju izgube zaradi oslabitve je treba v prihodnjih obdobjih tako prilagoditi amortiziranje, da se popravljena knjigovodska vrednost sredstev, zmanjšana za morebitno preostalo vrednost, premišljeno razporeja v preostali dobi koristnosti.

3.2.2.4. Denar ustvarjajoče enote

V MRS 36 (v 65. - 93. členu) ter SRS 1.29 najdemo zahteve po prepoznavanju denar ustvarjajoče enote, ki ji pripada sredstvo, ugotavljanju knjigovodske vrednosti denar ustvarjajočih enot in pripoznavanju njihovih izgub zaradi oslabitve.

SRS so zelo skromni pri opredelitvi denar ustvarjajoče enote. SRS 1.29 namreč določa, da se »vrednost pri uporabi lahko ugotavlja tudi za denar ustvarjajočo enoto, to je najmanjšo določljivo skupino sredstev, katerih nenehna uporaba je vir denarnih prejemkov, v glavnem neodvisnih od denarnih prejemkov iz drugih sredstev ali skupin sredstev«. To pa je tudi vse, kar v SRS piše v zvezi z denar ustvarjajočo enoto.

Veliko bolj natančno kot SRS pa denar ustvarjajočo enoto opredeljujejo in ponazarjajo MRS. Tako MRS 36.66 določa, da nadomestljive vrednosti posameznega sredstva ni mogoče ugotoviti, če:

- vrednost pri uporabi, ki jo ima proučevano sredstvo, ne more biti ocenjena blizu njegove prodajne cene;
- sredstvo ne more ustvarjati denarnih pritokov iz trajne uporabe, v veliki meri neodvisnih od tistih iz drugih sredstev. V takšnih primerih je vrednost pri uporabi in s tem nadomestljivo vrednost mogoče ugotoviti le za denar ustvarjajočo enoto sredstva.

Prepoznavanje denar ustvarjajoče enote sredstva vključuje presojanje. Če nadomestljive vrednosti ni mogoče ugotoviti za posamezno sredstvo, ugotovi podjetje

najmanjši skupek sredstev, ki ustvarja v veliki meri neodvisne denarne pritoke iz trajne uporabe.

V skladu z MRS 36.68 so denarni pritoki iz trajne uporabe pritoki denarja in denarnih ustreznikov, dobljenih od strank zunaj poročajočega podjetja. Pri prepoznavanju, ali so denarni pritoki iz sredstva (ali skupine sredstev) v veliki meri neodvisni od denarnih pritokov od drugih sredstev (ali skupin sredstev), upošteva podjetje med drugim tudi to, kako poslovodstvo spremlja poslovanje podjetja (na primer po skupinah proizvodov, področjih, posameznih razmestitvah, okoliših, območjih ali kako drugače). Naslednji primer ponazarja prepoznavanje denar ustvarjajoče enote.

Primer 1:

Trgovina X pripada verigi trgovin na malo M. X nakupuje na drobno prek nakupovalnega središča M. O postavljanju cen, trženju, oglaševanju in kadrovskih rešitvah odloča M. M je tudi lastnik 5 drugih trgovin v istem mestu. Poslovanje je v vseh trgovinah enako kot v X.u. Vse M-ove trgovine so v različnih soseskah. X in ostale 4 trgovine so bile kupljene pred 5 leti, pri čemer je bilo pripoznano dobro ime.

Pri prepoznavanju denar ustvarjajoče enote za X podjetje na primer upošteva:

- a) ali je notranje poročanje za ravnateljstvo organizirano za merjenje dosežkov po trgovinah in
- b) ali poslovanje temelji na dobičku po trgovinah ali po območjih/mestih.

Glede na to, da so vse M-ove trgovine v različnih soseskah in imajo verjetno različne odjemalce, povzroča X denarne pritoke, ki so precej neodvisni od tistih v drugih M-ovih trgovinah. Zato je verjetno, da je X denar ustvarjajoča enota.

Denar ustvarjajočo enoto je mogoče ugotoviti tudi v primeru sredstev, ki proizvajajo na primer proizvode na vmesni stopnji proizvodnje. To pomeni, da se učinki porabijo znotraj podjetja. Kljub temu se takšno sredstvo ali skupina sredstev pripozna kot denar ustvarjajoča enota, vendar samo v primeru, ko obstaja delujoči trg za te učinke, kar pomeni, da podjetje lahko proda učinke na delujočem trgu.

MRS 36.71 zahteva, da se denar ustvarjajoče enote pripoznavajo dosledno iz obdobja v obdobje za isto sredstvo ali vrsto sredstev, razen če je sprememba upravičena. To je pomembno zaradi primerljivosti podatkov v računovodskih izkazih med različnimi obdobji. Predvsem pa je pomembno zaradi tega, ker se s tem onemogoči prilagajanje poslovnega izida iz tega naslova.

V primeru upravičene spremembe pri določanju denar ustvarjajoče enote (neko sredstvo pripada drugačni denar ustvarjajoči enoti) pa MRS 36.117 zahteva dodatna razkritja v računovodskih izkazih.

3.2.2.5. Ugotavljanje nadomestljive vrednosti denar ustvarjajoče enote

Definicija nadomestljive vrednosti denar ustvarjajoče enote je enaka kot pri posameznem sredstvu. Nadomestljiva vrednost denar ustvarjajoče enote je večja izmed dveh vrednosti: čiste prodajne cene denar ustvarjajoče enote ali vrednosti pri uporabi. Prav tako za denar ustvarjajočo enoto velja, da je v primeru, ko je nadomestljiva vrednost manjša od knjigovodske vrednosti, potrebna slabitev denar ustvarjajoče enote.

Pri določanju knjigovodske vrednosti denar ustvarjajoče enote pa je treba upoštevati naslednje:

- vključiti je treba knjigovodsko vrednost samo tistih sredstev, ki jih je mogoče neposredno pripisati denar ustvarjajoči enoti ali jih nanjo razporediti in ki bodo prinašala prihodnje denarne tokove;
- knjigovodska vrednost denar ustvarjajoče enote ne vključuje nobene obveznosti, ki je že bila pripoznana v računovodskih izkazih.

Čeprav bodo nekatera sredstva prinašala prihodnje denarne tokove, jih v nekaterih primerih ni mogoče utemeljeno in dosledno razporediti na denar ustvarjajočo enoto. To se lahko zgodi v primeru dobrega imena in skupnih sredstev, kar je podrobneje obravnavano v nadaljevanju.

V okviru denar ustvarjajoče enote in skupnih sredstev se pojavita še naslednji vprašanji:

1. kako razporediti dobro ime na denar ustvarjajočo enoto in
2. kako razporediti skupna sredstva na denar ustvarjajočo enoto.

1. Razporeditev dobrega imena na denar ustvarjajočo enoto

Dobro ime nastane ob prevzemu kot presežek plačanega zneska nad pridobljenim čistim premoženjem prevzetega podjetja. Ob nastanku je treba dobro ime pripisati prepoznavnim sredstvom prevzetega podjetja, preostanek, ki ga ni moč pripisati prepoznavnim sredstvom, pa se izkaže kot neopredmeteno dolgoročno sredstvo. V tem primeru nas zanima tisti del dobrega imena, ki ga je mogoče pripisati posameznim prepoznavnim sredstvom, saj je le ta del vključen v vrednost teh sredstev, ki bodo kasneje morda predmet slabitve.

Za dobro ime je značilno, da ne ustvarja denarnih tokov neodvisno od drugih sredstev ali skupin sredstev, zato ni mogoče ugotoviti nadomestljive vrednosti dobrega imena kot posamičnega sredstva. Če obstajajo znamenja, da je dobro ime oslajljeno, je treba ugotoviti nadomestljivo vrednost za denar ustvarjajočo enoto, ki ji dobro ime pripada. Ta znesek se nato primerja s knjigovodsko vrednostjo denar ustvarjajoče enote, izguba zaradi oslajitve pa se pripozna na način, ki je opisan v nadaljevanju v poglavju »Izguba zaradi oslajitve pri denar ustvarjajoči enoti«.

MRS 36.80 določa, da je treba pri preizkušanju, ali je denar ustvarjajoča enota oslajljena, ugotoviti, ali je dobro ime, ki se nanaša na to denar ustvarjajočo enoto, pripoznano v računovodskih izkazih. Če ni, mora podjetje:

1. izvesti preizkus »od spodaj navzgor«,
2. če pri izvajanju tega preizkusa ne more knjigovodske vrednosti dobrega imena utemeljeno in dosledno razporediti na proučevano denar ustvarjajočo enoto, opraviti tudi preizkus od »zgoraj navzdol«.

Preizkus »od spodaj navzgor« pomeni, da je treba:

- ugotoviti, ali je knjigovodsko vrednost dobrega imena mogoče utemeljeno in dosledno razporediti na proučevano denar ustvarjajočo enoto, in
- nato primerjati nadomestljivo vrednost denar ustvarjajoče enote z njeno knjigovodsko vrednostjo, vključno s knjigovodsko vrednostjo morebitnega razporejenega dobrega imena, in pripoznati vsako izgubo zaradi slabitve na način, ki je opisan v nadaljevanju v poglavju »Izguba zaradi oslabitve pri denar ustvarjajoči enoti«.

Preizkus »od zgoraj navzdol« pomeni, da mora podjetje:

- prepoznati širšo denar ustvarjajočo enoto, to je najmanjšo denar ustvarjajočo enoto, ki vključuje proučevano denar ustvarjajočo enoto, na katero se lahko utemeljeno in dosledno razporedi knjigovodsko vrednost dobrega imena, in
- nato primerjati nadomestljivo vrednost večje denar ustvarjajoče enote z njeno knjigovodsko vrednostjo (tudi knjigovodsko vrednostjo razporejenega dobrega imena) in pripoznati vsako izgubo zaradi oslabitve na način, ki je opisan v nadaljevanju v poglavju »Izguba zaradi oslabitve pri denar ustvarjajoči enoti«.

Iz povedanega je razvidno, da je razporeditev dobrega imena na denar ustvarjajočo enoto izredno zahtevna naloga. Če se dobro ime lahko razporedi utemeljeno in dosledno, uporabi podjetje samo preizkus od »od spodaj navzgor«. Če pa dobrega imena ni mogoče razporediti utemeljeno in dosledno, mora podjetje uporabiti oba preizkusa, tako preizkus »od spodaj navzgor« kot tudi preizkus »od zgoraj navzdol«.

Pri tem je treba ponovno poudariti nujnost sodelovanja ocenjevalca vrednosti s podjetjem.

2. Razporeditev skupnih sredstev na denar ustvarjajočo enoto

Skupna sredstva so skupinska ali oddelčna sredstva, kot so zgradbe sedeža ali oddelka podjetja, oprema za računalniško obdelovanje podatkov ali raziskovalno središče. Ključna značilnost skupnih sredstev je, da ne ustvarjajo denarnih pritokov neodvisno od drugih sredstev ali skupin sredstev in njihove knjigovodske vrednosti ni mogoče v celoti pripisati proučevani denar ustvarjajoči enoti (MRS 36.84).

Ker skupna sredstva ne ustvarjajo ločenih denarnih tokov, podobno kot pri dobrem imenu, ni mogoče ugotoviti nadomestljive vrednosti posameznega skupnega sredstva. Nadomestljivo vrednost skupnega sredstva bi bilo mogoče določiti v primeru, da ga namerava ravnateljstvo odtujiti. Če obstaja kako znamenje, da utegne skupno sredstvo biti oslabiljeno, se nadomestljiva vrednost ugotovi za denar ustvarjajočo enoto, ki ji to sredstvo pripada. Vsaka izguba, ki nastane kot posledica primerjave med knjigovodsko vrednostjo in nadomestljivo vrednostjo, se pripozna kot izguba zaradi oslabilve (MRS 36.85).

Postopek preizkušanja, ali je denar ustvarjajoča enota, ki ji pripada skupno sredstvo, oslabiljena, je zelo podoben kot pri preizkušanju oslabilve dobrega imena. Pri takšnem preizkušanju mora podjetje najprej določiti vsa skupna sredstva, ki pripadajo proučevani denar ustvarjajoči enoti. Za vsako skupno sredstvo mora podjetje nato opraviti:

- preizkus »od spodaj navzgor«, če je knjigovodsko vrednost skupnega sredstva mogoče utemeljeno razporediti na proučevano denar ustvarjajočo enoto;
- preizkusa »od spodaj navzgor« in »od zgoraj navzdol«, če knjigovodske vrednosti skupnega sredstva ni mogoče utemeljeno in dosledno razporediti na proučevano denar ustvarjajočo enoto.

3.2.2.6. Izguba zaradi oslabilve pri denar ustvarjajoči enoti

Enako kot pri posameznem sredstvu velja, da se izguba zaradi oslabilve pri denar ustvarjajoči enoti pripozna, kadar je njena nadomestljiva vrednost manjša od njene knjigovodske vrednosti. Izguba zaradi oslabilve pomeni, da se vrednost denar ustvarjajoče enote zmanjša, pri tem pa je treba izgubo razporediti po naslednjem vrstnem redu:

- najprej se zmanjša morebitno dobro ime, ki je bilo razporejeno na sredstva, ki sestavljajo denar ustvarjajočo enoto,
- nato pa se sorazmerno zmanjšajo druga sredstva enote na podlagi knjigovodske vrednosti vsakega sredstva v enoti.

Izgubo zaradi oslabitve je treba pripoznati v izkazu poslovnega izida v obdobju, v katerem je bila ugotovljena.

MRS 36.89 določa tudi, da se pri razporejanju izgube zaradi oslabitve knjigovodska vrednost posameznega sredstva ne sme zmanjšati pod največjo od tehle:

- njegovo čisto prodajno ceno (če jo je mogoče določiti),
- njegovo vrednost pri uporabi (če jo je mogoče ugotoviti) in
- nič.

Znesek izgube, ki bi bil sicer razporejen na sredstvo, je treba sorazmerno razporediti na druga sredstva enote.

MRS 36.91 in 36.92 nadalje pojasnjujeta, kaj se dogaja v primerih, ko nadomestljive vrednosti ni mogoče zanesljivo izmeriti. Če ni izvedljivega načina ocenitve nadomestljive vrednosti vsakega posameznega sredstva denar ustvarjajoče enote, zahteva ta standard poljubno razporeditev izgube zaradi oslabitve na sredstva takšne enote, razen na dobro ime. V primerih, ko nadomestljive vrednosti posameznega sredstva ni mogoče ugotoviti (MRS 36.66), se izguba zaradi oslabitve pripozna ali pa tudi ne:

- izguba zaradi oslabitve sredstva se pripozna, če je njegova knjigovodska vrednost večja od večje izmed tehle dveh: čiste prodajne cene ali izidov postopkov razporejanja, opisanih zgoraj;
- izguba zaradi oslabitve se ne pripozna, če ustrezna denar ustvarjajoča enota v splošnem ni oslABLJENA; to velja celo, če je čista prodajna cena sredstva manjša od njegove knjigovodske vrednosti.

Primer 2:

Stroj je bil fizično poškodovan, vendar še vedno deluje v omejenem obsegu. Čista prodajna cena je manjša od njegove knjigovodske vrednosti. Stroj ne ustvarja neodvisnih denarnih tokov iz trajne uporabe. Najmanjša prepoznavna skupina sredstev, ki vključuje stroj in ustvarja denarne tokove iz trajne uporabe, je proizvodjalna linija, ki ji pripada stroj. Nadomestljiva vrednost skupine proizvodov kaže, da proizvodjalna linija kot celota ni oslABLJENA.

Predpostavka 1:

Predračuni/napovedi, ki jih je sprejelo ravnateljstvo, ne kažejo nikakršne obveze ravnateljstva, da bi nadomestilo stroj.

Nadomestljive vrednosti stroja ni mogoče oceniti, ker se vrednost pri uporabi, ki jo ima stroj:

- utegne razlikovati od njegove čiste prodajne cene, in
- lahko ugotovi le za denar ustvarjajočo enoto, ki ji pripada stroj (proizvajalno linijo).

Proizvajalna linija ni oslABLjena, zato se pri stroju ne pripozna izguba zaradi oslABLitve. Kljub temu lahko podjetje ponovno oceni amortizacijsko dobo ali metodo amortiziranja stroja.

Predpostavka 2:

Predračuni/napovedi, ki jih je sprejelo ravnateljstvo, kažejo njegovo obvezo, da nadomesti stroj in ga v bližnji prihodnosti proda. Denarni tokovi iz nadaljnje uporabe stroja do njegove odtujitve so ocenjeni kot zanemarljivi.

Vrednost pri uporabi, ki jo ima stroj, se v tem primeru lahko oceni blizu njegove čiste prodajne cene. Zato je mogoče nadomestljivo vrednost stroja ugotoviti in se ne upošteva denar ustvarjajoča enota, ki ji stroj pripada (proizvajalna linija). Ker je čista prodajna cena manjša od njegove knjigovodske vrednosti, se pri stroju pripozna izguba zaradi oslABLitve.

3.2.2.7. Odprava izgube zaradi oslABLitve

Do sedaj smo govorili o obveznosti slabitve sredstva ali denar ustvarjajoče enote v primeru, da slabitev obstaja. Povedano je tudi bilo, da je krepitev možna na prodajno ceno, če se podjetje odloči za drugačno možno rešitev, to je vrednotenje sredstev po tržni vrednosti oziroma po prevrednotenih zneskih.

Res je, da je slabitev obvezna, vendar pa to ne pomeni, da je dokončna. V določenem obdobju je morda prišlo do tega, da izgube zaradi slabitve kakega sredstva, pripoznane v prejšnjih letih, ni več ali pa se je zmanjšala. MRS 36.95 zahteva, da

mora podjetje na dan vsake bilance stanja oceniti, ali obstaja kako znamenje, da je do tega prišlo. Če takšno znamenje obstaja, mora podjetje oceniti nadomestljivo vrednost tega sredstva. Pri ocenjevanju, ali je kako znamenje, da izgube zaradi oslabitve, pripoznane v prejšnjih letih, ni več ali da se je zmanjšala, podjetje v skladu z MRS 36.96 upošteva znamenja iz zunanjih in notranjih virov informacij.

Znamenja iz zunanjih virov informacij:

- v obdobju se je tržna vrednost sredstva pomembno povečala;
- v obdobju so se pojavile ali se bodo v bližnji prihodnosti pojavile pomembne spremembe v tehnološkem, tržnem, gospodarskem ali pravnem okolju, v katerem deluje podjetje, ali na trgu, ki mu je sredstvo namenjeno, z ugodnim vplivom na podjetje;
- v obdobju so se zmanjšale tržne obrestne mere ali druge tržne mere donosnosti naložb, ta zmanjšanja pa bodo verjetno vplivala na diskontno mero, uporabljeno pri izračunu vrednosti pri uporabi, in bistveno povečala nadomestljivo vrednost sredstva.

Znamenja iz notranjih virov informacij:

- v obdobju so se pojavile ali se v bližnji prihodnosti pričakujejo pomembne spremembe obsega ali načina sedanje ali pričakovane uporabe sredstva z ugodnim vplivom na podjetje;
- iz notranjega poročanja so na voljo dokazi, ki kažejo, da je ali bo gospodarska uspešnost sredstva večja, kot je bilo pričakovano.

Izgube zaradi oslabitve ni treba razveljaviti kadar, in zgolj kadar se je spremenila ocena, uporabljena za ugotovitev nadomestljive vrednosti sredstva, potem ko je bila pripoznana zadnja izguba zaradi oslabitve. V takšnem primeru je treba knjigovodsko vrednost sredstva povečati na njegovo nadomestljivo vrednost.

Glede te zahteve pa se SRS razlikujejo od MRS. V skladu s SRS 1.30, se opredmeteno osnovno sredstvo zaradi odprave oslabitve lahko prevrednoti, ni pa obvezno, kot to določajo MRS.

Pripoznavanje odprave izgube zaradi oslabitve je potrebno obravnavati za:

1. posamezno sredstvo,
2. denar ustvarjajočo enoto in
3. dobro ime.

1. Pripoznavanje odprave izgube za posamezno sredstvo

Pri odpravi izgube zaradi oslabitve knjigovodska vrednost ne sme presegati knjigovodske vrednosti sredstva, ki bi bila ugotovljena (po odštetju amortizacijskega odpisa), če pri njem v prejšnjih letih ne bi bila pripoznana izguba zaradi oslabitve (Lipnik, 2002, str. 12). MRS 36.103 v zvezi s tem določa, da vsako povečanje knjigovodske vrednosti, ki bi bila ugotovljena (po odštetju amortizacije), če pri sredstvu v prejšnjih letih ne bi bila pripoznana izguba zaradi oslabitve, pomeni prevrednotenje oziroma krepitev.

V skladu z MRS 36.104 je treba odpravo izgube zaradi oslabitve takoj pripoznati v izkazu poslovnega izida kot prihodek, razen če se sredstvo izkazuje v prevrednotenem znesku.²⁰ Razveljavitev izgube zaradi oslabitve prevrednotenega sredstva je treba pripisati neposredno kapitalu v postavki z naslovom Presežek iz ponovnega vrednotenja.²¹ Če pa je bila izguba zaradi oslabitve istega prevrednotenega sredstva prej pripoznana v izkazu poslovnega izida kot odhodek, je razveljavitev takšne izgube zaradi oslabitve treba pripoznati v izkazu poslovnega izida kot prihodek.²²

MRS 36.106 določa, da je treba po pripoznanju odprave izgube zaradi oslabitve amortiziranje sredstva v prihodnjih obdobjih prilagoditi prevrednoteni knjigovodski vrednosti sredstva, zmanjšani za njegovo morebitno preostalo vrednost.

²⁰ Na primer po dovoljeni drugačni rešitvi iz MRS 16.

²¹ Angleški izraz je »revaluation reserve«, SRS pa uvajajo izraz posebni prevrednotovalni popravek kapitala.

²² V skladu s SRS se takšen učinek prikaže na kontu 769 – Prevrednotovalni poslovni prihodki.

2. Pripoznavanje odprave izgube za denar ustvarjajočo enoto

Zgoraj povedano o odpravi izgube zaradi oslabitve velja v primeru posameznega sredstva. V primeru denar ustvarjajoče enote pa je treba upoštevati vsa sredstva, ki sestavljajo denar ustvarjajočo enoto. MRS 36.107 pravi, da je treba odpravo izgube zaradi oslabitve denar ustvarjajoče enote razporediti kot povečanje knjigovodske vrednosti te enote po naslednjem zaporedju:

- najprej sredstva, razen dobrega imena, in sicer sorazmerno, na podlagi knjigovodske vrednosti vsakega sredstva v enoti,
- nato pa dobro ime razporediti na denar ustvarjajočo enoto.

Povečanje knjigovodske vrednosti se obravnava enako kot pri posameznem sredstvu in se pripozna kot prihodek.

Glede razporejanja odprave izgube zaradi oslabitve denar ustvarjajoče enote MRS 36.108 določa, da se knjigovodska vrednost posameznega sredstva ne sme povečati nad manjšo od naslednjih vrednosti:

- njegovo nadomestljivo vrednost (če jo je mogoče izmeriti) ali
- knjigovodsko vrednost, ki bi se ugotovila (po odštetju amortizacijskega odpisa), če v prejšnjih letih ne bi bila pripoznana nobena izguba zaradi oslabitve sredstva.

Znesek odprave izgube zaradi oslabitve, ki bi bil sicer razporejen na sredstvo, je treba sorazmerno razporediti na druga sredstva enote.

3. Pripoznavanje odprave oslabitve za dobro ime

Na splošno velja, da se pripoznana izguba zaradi oslabitve dobrega imena v naslednjih obdobjih ne razveljavlja. MRS 36.109 pa to dovoljuje v naslednjih dveh primerih:

- izgubo zaradi oslabitve je povzročil zunanji dogodek izjemne narave, za katerega se ne pričakuje, da se bo ponovil,
- pojavili so se kasnejši zunanji dogodki (npr. novi predpisi), ki so razveljavili učinek takšnega dogodka.

Zahteva, da se pripoznana izguba zaradi oslabitve dobrega imena ne razveljavlja, je logična, saj MRS 38 – Neopredmetena sredstva prepoveduje pripoznavanje znotraj

podjetja ustvarjenega dobrega imena. Vsako kasnejše povečanje dobrega imena pa se šteje kot povečanje znotraj podjetja ustvarjenega dobrega imena, razen v zgornjih dveh primerih. Ta standard ne dovoljuje odprave izgube zaradi oslabitve dobrega imena ob spremembah ocen (na primer ob spremembah diskontne mere).

V tem poglavju so opisane predvsem računovodske podlage pri vrednotenju sredstev ter v okviru tega primerjava med SRS in MRS. V nadaljevanju pa so opisane tako imenovane neračunovodske podlage pri vrednotenju, kamor sodijo slovenski poslovnofinančni standardi ter mednarodni standardi vrednotenja (IVS).

3.3. Slovenski poslovnofinančni standardi za ocenjevanje vrednosti (SPS)

Slovenski poslovnofinančni standardi (v nadaljevanju tudi »SPS«) za ocenjevanje vrednosti obsegajo tri standarde, in sicer:

- SPS 1 – Ocenjevanje vrednosti podjetij,
- SPS 2 – Ocenjevanje vrednosti nepremičnin, in
- SPS 3 – Ocenjevanje vrednosti premičnin.

Za namen tega magistrskega dela sta pomembna predvsem SPS 2 in SPS 3. V nadaljevanju povzemam njune glavne značilnosti.

V skladu s SPS 2 in SPS 3 je bistveno, da strokovni ocenjevalec izdelava analize in nato sporoči naročniku svoja mnenja in nasvete tako, da so smiselni za naročnika in da niso zavajajoči. V uvodu v SPS 2 in SPS 3 je napisano, da standarda določata postopke in načela, ki jih je treba upoštevati pri ocenjevanju vrednosti, izdelovanju analiz in oblikovanju mnenj, pa tudi način predstavitve analiz in mnenj naročniku. Vendar bo v nadaljevanju razvidno, da sta standarda izrazito teoretična in predstavljata zelo širok okvir za ocenjevanje vrednosti.

SPS 2 in SPS 3 določata, da mora ocenjevalec vrednosti pri svojem delu upoštevati dvoje določil:

1. Pri ocenjevanju vrednosti nepremičnin in premičnin mora ocenjevalec poznati, razumeti in pravilno uporabiti tiste metode oziroma tehnike ocenjevanja vrednosti, ki so potrebne za strokovno neoporečno ocenitev vrednosti nepremičnin in premičnin.
2. Pri sporočanju ocene vrednosti nepremičnin in premičnin mora ocenjevalec prikazati vse analize, mnenja in sklepe tako, da ne zavaja.

Vsako od teh dveh določil ima določena pravila. V nadaljevanju povzemam glavna pravila, ki so pomembna za namen tega magistrskega dela.

Prvo določilo vsebuje etična pravila (izdelati oceno vrednosti brez napake, odgovorno in skrbno ter neodvisno), ocenjevalec pa mora pridobiti tudi naročnikovo zagotovilo, da mu bo omogočil vpogled v vsa tista poslovna področja, ki pomembno vplivajo na vrednost nepremičnin in premičnin.

Pri ocenjevanju vrednosti nepremičnin mora ocenjevalec:

- ustrezno spoznati nepremičnino, opredeliti namen ocenjevanja in način uporabe ocene vrednosti, določiti datum, na katerega velja ocena vrednosti. Če podjetje želi oceno vrednosti za namen računovodskega poročanja, mora biti ta namen jasno opredeljen;
- določiti vrsto vrednosti, ki jo ocenjuje; če ocenjuje tržno vrednost, mora najverjetnejšo ceno nepremičnine izraziti v denarni obliki, v obliki pogojev financiranja ali v obliki drugih pogojev, ki morajo biti natančno opredeljeni. Najpogosteje je tržna vrednost izražena v denarni obliki;
- upoštevati vse omejitve, ki se nanašajo na nepremičnino (na primer prepoved uporabe, dana jamstva v obliki nepremičnin, zavezujoče pogodbe in podobno);
- jasno opredeliti nepremičnine in ločiti nepremičnine in premičnine;
- preučiti vpliv, ki ga imajo na uporabo in vrednost nepremičnine veljavni predpisi o uporabi zemljišč, razmere na trgu nepremičnin, predvidene spremembe v soseski in najboljša uporaba nepremičnine;

- oceniti vrednost zemljišča, kot če bi bilo prazno in na voljo za to, da postane kar najbolj uporabno. Vrednost vseh izboljšav (objektov) pa mora oceniti na podlagi njihovega dejanskega prispevka k vrednosti zemljišča;
- uporabiti ustrezne metode (metodo donosa, naložbeno metodo, nabavnovrednostno (stroškovno) metodo in tržno metodo). SPS omenjenih metod podrobneje ne opredeljujejo;
- upoštevati in analizirati vse prodajne pogodbe, opcije ali navedbe prodajne cene posesti, katere vrednost ocenjuje, če so mu pri opravljanju dela na voljo. Prav tako mora upoštevati in analizirati pretekle prodaje posesti, katere vrednost ocenjuje.

Pri ocenjevanju vrednosti premoženja mora ocenjevalec:

- opredeliti predmete, katerih vrednost ocenjuje, in navesti način opredeljevanja;
- določiti nameravano uporabo in namen ocene vrednosti in opisati vse omejevalne okoliščine;
- določiti datum ocenitve vrednosti;
- določiti vrsto vrednosti, ki mora biti v skladu z namenom ocenjevanja vrednosti;
- oceniti vrednost predmeta po ustrezni metodi oziroma tehniki ocenjevanja vrednosti;
- zbrati, preveriti, analizirati in uskladiti primerno ugotovljene in opisane podatke ter na tej podlagi oblikovati sklep o oceni vrednosti.

Rezultat ocenjevanja vrednosti je poročilo o ocenjevanju vrednosti. Ocenjevalec, ki podpiše poročilo o ocenjevanju vrednosti, sprejema vso odgovornost za njegovo vsebino. Vsebinsko poročila predpisujejo SPS, vendar to presega okvir tega magistrskega dela. K vsakemu poročilu mora biti priložen tudi izvid ocenjevanja vrednosti, ki vsebuje:

- podatke o naročniku,
- osnovne podatke o ocenjevani nepremičnini oziroma premoženju,
- namen ocenjevanja vrednosti,
- datum, za katerega ocena velja,

- izsledke posameznih metod oziroma tehnik ocenjevanja vrednosti s kratko obrazložitvijo, zakaj je bila metoda uporabljena, in z navedbo najpomembnejših podlag za izračunavanje,
- končno oceno vrednosti,
- podpis ocenjevalca,
- možna dodatna pojasnila.

Poročilo o ocenjevanju je lahko podlaga pri vrednotenju opredmetenih sredstev za namene računovodskega poročanja. Pri tem pa je izredno pomembno, da je kot namen ocenjevanja navedeno, da gre za namen vrednotenja za namene računovodskega poročanja. To je pomembno zaradi tega, ker so za različne namene uporabljene različne metode ocenjevanja vrednosti kakor tudi različni standardi vrednosti, kar pa pomeni, da so končne vrednosti različne. Nameni vrednotenja so zelo različni (za tožbe škodnih primerov, zavarovanje, računovodsko poročanje itd). Zelo pomembno je tudi upoštevati datum, za katerega ocena velja. Če želimo poročilo o ocenjevanju uporabiti kot podlago za vrednotenje sredstev za računovodske namene (kot pokazatelj slabitve sredstev oziroma pri vrednotenju sredstev po prevrednotenih zneskih), mora biti datum, za katerega cenitev velja, datum bilance stanja.

4. PRISTOPI IN METODE OCENJEVANJA VREDNOSTI SREDSTEV

Za določitev vrednosti lahko uporabimo različne ocenjevalne pristope. Za administrativne namene (na primer za odmero davščin) je najpogostejša uporaba administrativnega pristopa ocenitve vrednosti nepremičnin skladno s Pravilnikom o enotni metodologiji za izračun prometne vrednosti stanovanjskih hiš in stanovanj ter drugih nepremičnin (1987). Za potrebe investiranja in trgovanja pa se uporabljajo tradicionalni pristopi ter pristopi diskontiranja bodočih donosov (oziroma denarnih tokov).

Na tem mestu velja poudariti tudi razliko med pristopom in metodo. Pristop je temeljna ideja, »filozofija«, ki jo ocenjevalec ubere pri ocenjevanju določenega

sredstva. Pri vsakem pristopu je mogoče uporabiti najmanj eno metodo (Pšunder, 2002a, str. 4).

4.1. Pristopi ocenjevanja vrednosti sredstev

Kot je bilo že omenjeno, ločimo administrativne in tradicionalne pristope ter pristop diskontiranja bodočih donosov. Uporaba določenega pristopa je odvisna od namena cenitve ter od zanesljivosti in razpoložljivosti potrebnih podatkov. V nadaljevanju so opisani posamezni pristopi, poudarek pa je na tistih pristopih, ki jih lahko uporabimo za ocenitev vrednosti opredmetenih osnovnih sredstev za namene računovodskega poročanja.

4.1.1. Administrativni pristop ocenjevanja vrednosti sredstev

Administrativni pristop uporabljajo predvsem institucije javne uprave (davčna uprava, sodišča itd.) v skladu s Pravilnikom o enotni metodologiji za izračun prometne vrednosti stanovanjskih hiš in stanovanj ter drugih nepremičnin (1987). Ta pristop se uporablja pri ocenitvi vrednosti nepremičnin. Z ocenitvijo po tem pristopu dobimo tako imenovano prometno vrednost nepremičnine, ki pa vselej ne izraža dejanskih razmer na trgu. Za namen magistrskega dela ta pristop ni pomemben, zato v nadaljevanju ni podrobno predstavljen.

4.1.2. Tradicionalni pristop

Z ocenitvijo po tradicionalnih pristopih²³ dobimo **pošteno tržno vrednost**, **investitorjevo vrednost** ali **pošteno vrednost**. Omenjene tri vrednosti se imenujejo tudi standardi vrednosti. Standard oziroma način ocenitve je odvisen od namena, razloga in potrebe po cenitvi. Pratt (1998) omenja kar šest različnih standardov vrednosti. Za potrebe magistrskega dela so pomembni zgoraj navedeni standardi vrednosti, ki so v nadaljevanju podrobneje predstavljeni. Poudariti je treba tudi, da gre

²³ O tem piše tudi Pratt, 2001, str. 107.

za izrazoslovje in opredelitve ocenjevalske stroke, ki se razlikujejo od izrazoslovja in opredelitev računovodske stroke.

Poštena tržna vrednost

Za standard poštene tržne vrednosti (angl. *fair market value*) se odločimo takrat, ko ugotovimo, da sta prodajalec in kupec seznanjena z vsemi dejstvi, od katerih je odvisna vrednost nepremičnine, da sta oba enako motivirana, da delujeta s svojimi najboljšimi interesi, da je za izpeljavo kupčije na razpolago dovolj časa ter da na ceno ne vplivajo zunanji dejavniki (npr. pogoji financiranja). Iščemo torej (pošteno) tržno vrednost sredstva. Standard poštene tržne vrednosti torej izberemo takrat, ko moramo oceniti vrednost sredstva, kot bi jo doseglo ob prodaji na trgu (Pšunder, 2002).

Investitorjeva vrednost

V določenih okoliščinah je kupec posebej motiviran na nakup točno določene nepremičnine (Pšunder, 2002). Takrat lahko predpostavljamo, da je pripravljen za sredstvo plačati višjo vrednosti kot bi jo to sredstvo doseglo na trgu. V takem primeru se odločimo za standard investitorjeve vrednosti. Investitorjevo vrednost torej opredelimo kot pošteno tržno vrednost, povečano za premijo za ugodno lokacijo in sinergijske učinke ter za sedanjo vrednost bodočih donosov zaradi takojšnje uporabe sredstva. Kadar uporabimo standard investitorjeve vrednosti, gre vedno za znanega kupca s posebnimi željami in preferencami. Zaradi tega ta standard vrednosti ni primeren za ocenjevanje vrednosti sredstev za namene računovodskega poročanja.

Poštena vrednost

Standard poštene vrednosti uporabimo, kadar tako standard poštene tržne vrednosti kot standard investitorjeve vrednosti ne ustrezata dejanskim okoliščinam. Takšen primer je ocenitev sredstva, katerega vrednost ne izraža tržnih razmer, prav tako pa tudi ni namenjeno znanemu kupcu. Tudi ta standard ni primeren za ocenjevanje vrednosti sredstev za namene računovodskega poročanja. Primer uporabe tega standarda vrednosti bi lahko bil na sodišču, ko se določa, kaj je poštena odkupnina oziroma poštena vrednost v določenem sodnem postopku za vse udeležene stranke.

Poštena vrednost v izrazoslovju ocenjevalne stroke torej ni enaka opredelitvi poštene vrednosti računovodske stroke. MRS 16 namreč pošteno vrednost opredeljuje kot

znesek, za katerega je mogoče zamenjati sredstvo med dobro obveščena in voljnima strankama v preišljenem poslu. Ta opredelitev je najbliža standardu poštene tržne vrednosti sredstva, zato lahko rečemo, da je za ocenitev sredstev za namene računovodskega poročanja ustrezen standard poštene tržne vrednosti kot standard vrednosti, ki je naveden v cenitvenem poročilu, katerega uporabljamo pri ocenjevanju za namene računovodskega poročanja (kot pokazatelj slabitve sredstev oziroma pri evidentiranju sredstev po prevrednotenih zneskih).

V okviru tradicionalnih pristopov ločimo tri pristope:²⁴

- pristop primerjave prodaj,
- nabavnovrednostni pristop in
- pristop donosa.

4.1.2.1. Pristop primerjave prodaj

Kadar ocenjujemo pošteno tržno vrednost sredstev, ocenjevalci svetujejo predvsem uporabo pristopa primerjave prodaj (Jaffe, Sirmans, 1995). Ta pristop temelji na načelu substitucije. To pomeni, da predpostavljamo, da racionalni kupec za ocenjevano sredstvo ni pripravljen plačati več, kot bi znašali stroški nabave podobnega sredstva z enakovredno uporabnostjo.

Z uporabo tega pristopa določamo vrednost na podlagi primerjave ocenjevanega sredstva s podobnimi sredstvi na trgu. Rezultat tega pristopa je ocena prodajnih cen primerjalnih posesti, kot če bi bile prodane s podobnimi bistvenimi značilnostmi, kot jih ima ocenjevana posest (Friedman, Ordway, 1989). Ta pristop zahteva prilagoditve prodajnih cen primerljivih sredstev glede na vrsto dejavnikov, kot so čas prodaje, lokacija, fizično stanje, funkcionalnost, velikost funkcionalnega zemljišča in podobno (Torkar, 2001, str. 124).

Pristop primerjave prodaj je najbolj natančen pokazatelj poštene tržne vrednosti sredstva in zaradi tega je ta pristop najustreznejši, kadar je namen ocenjevanja prikaz oziroma vrednotenje postavk opredmetenih osnovnih sredstev v računovodskih

izkazih (kot pokazatelj slabitve sredstev oziroma pri vrednotenju sredstev po prevrednotenih zneskih).

4.1.2.2. Nabavnovrednostni pristop

Nabavnovrednostni pristop²⁵ temelji na predpostavki, da preudarni investitor za obstoječo nepremičnino ni pripravljen plačati več, kot znašajo stroški postavitve enakovredne nepremičnine (Friedamn, Warren, 1990, str. 316). Zato zahteva ta pristop oceno stroškov postavitve enakovrednega objekta. To vrednost je treba zmanjšati za zmanjšanje vrednosti zaradi fizičnih, notranjih in zunanjih vplivov ter jo povečamo za vrednosti zemljišča, na katerem ocenjevani objekt stoji. Uporablja se tudi za ocenjevanje vrednosti premičnin, zato se razlage v nadaljevanju smiselno uporabljajo tudi v primeru premičnin (stroji in oprema).

Stroške ocenitve enakovrednega objekta je mogoče določiti na dva načina. Prvič, da izračunamo stroške postavitve objekta z enako uporabnostjo, kot jo ima ocenjevani objekt. V tem primeru govorimo o **nadomestitvenih stroških**. Drugič, da izračunamo stroške natančnega dvojnika ocenjevanega objekta. V tem primeru pa govorimo o **reprodukcijskih stroških** (Pšunder, 2002, str. 5). Tudi ta pristop zahteva določene prilagoditve zaradi fizičnega poslabšanja, funkcionalnega in ekonomskega zastaranja.

Iz povedanega izhaja, da ta pristop ne ocenjuje poštene tržne vrednosti (oziroma poštene vrednosti v duhu MRS 16), zato ni primeren za ocenjevanje vrednosti sredstev za namene računovodskega poročanja (kot pokazatelj slabitve sredstev oziroma pri vrednotenju sredstev po prevrednotenih zneskih). Izjema je le pri ocenjevanju poštene vrednosti premičnin v duhu MRS 16, ki določa, da se v primeru, da tržne vrednosti ni mogoče oceniti, naprave in oprema ovrednotijo po zmanjšani nadomestitveni vrednosti, ki v tem kontekstu pomeni nadomestitvene stroške, zmanjšane za vrednost zaradi obrabe ali zastarelosti. Zmanjšana nadomestitvena vrednost torej pomeni približek oziroma v tem primeru nadomestek tržne vrednosti.

²⁴ O tem piše tudi Stošicki, 2002, str. 7.

4.1.2.3. Pristop donosa

Pristop donosa temelji na predpostavki, da je sredstvo vredno toliko, kolikor koristi bo lastniku prinašalo v prihodnosti (Pšunder, 2002a, str.9). Njegova vrednost je opredeljena kot sedanja vrednost pričakovanega bodočega niza donosov, ki bodo izvirali iz uporabe sredstva. V okviru tega pristopa se uporablja več metod, od katerih so najbolj poznane naslednje (Torkar, 2002, str. 5):

- metoda kapitaliziranja dobička,
- metoda mnogokratnikov in
- metoda diskontiranja denarnih tokov.

Metoda kapitaliziranja dobička in metoda mnogokratnikov ne upoštevata diskontiranih denarnih tokov v duhu MRS 36, temveč sedanjo vrednost donosov, zato v nadaljevanju nista predmet proučevanja. Uporabljata se predvsem pri ocenjevanju vrednosti nepremičnin, ki se dajejo v najem, torej za naložbene nepremičnine²⁶. Podrobneje pa je v nadaljevanju obravnavana metoda diskontiranja bodočih denarnih tokov.

4.1.2.3.1 Metoda diskontiranja bodočih denarnih tokov pri ocenjevanju vrednosti sredstev

Mednarodni standardi vrednotenja (IVS) v okvir pristopa donosa (income approach) uvrščajo tudi metodo diskontiranja bodočih denarnih tokov. Ta metoda se v računovodskem smislu uporablja tudi pri ocenitvi vrednosti v uporabi. Na tem mestu velja bralca spomniti, da knjigovodska vrednost sredstev ne sme presegati nadomestljive vrednosti, ki pomeni pošteno tržno vrednost ali vrednost v uporabi, in sicer tisto, ki je večja. Metoda diskontiranja bodočih denarnih tokov se torej uporablja pri določanju vrednosti v uporabi, kar je v skladu z MRS 36. Vrednost v uporabi se v skladu z MRS uporablja le pri preverjanju obstoja slabitve, medtem ko se pri vrednotenju sredstev po prevrednotenih zneskih ne uporablja. Vrednost v uporabi opredeljujejo IVS kot netržno vrednost.

²⁶ Angleški izraz je *cost approach*. Zaradi direktnega prevajanja v starejši literaturi zasledimo tudi izraz stroškovni pristop.

Metoda diskontiranja bodočih denarnih tokov temelji na predpostavkah o prihodnjih tržnih pogojih, ki bodo vplivali na ponudbo in povpraševanje, stroške in potencialna tveganja (IVS, 2002). Te predpostavke opredeljujejo zmožnost sredstva za prinašanje bodočih zaslužkov. Metoda diskontiranja bodočih denarnih tokov je v literaturi včasih imenovana tudi metoda neto sedanje vrednosti, saj se rezultat diskontiranja bodočih denarnih tokov imenuje neto sedanja vrednost.

MRS 36 predpisuje uporabo metode diskontiranja bodočih denarnih tokov pri določanju vrednosti v uporabi. V skladu z MRS 36.26 obsega ocenjevanje vrednosti v uporabi dva koraka:

- ocenitev prihodnjih denarnih pritokov in odtokov, ki bodo izhajali iz nadaljnje uporabe sredstva in iz njegove končne odtujitve, ter
- uporabo ustrezne diskontne mere pri teh prihodnjih denarnih tokovih.

MRS 36.48 pa določa, da je diskontna mera tista mera pred obdavčitvijo, ki kaže sprotne tržne ocene časovne vrednosti denarja in tveganja, značilna za sredstvo. Diskontna mera ne sme kazati tveganj, ki so jim bile prilagojene prihodnje ocene denarnega toka. Poudariti velja, da je določitev ustrezne diskontne stopnje izredno zahtevna naloga. O tem je bilo napisanih veliko teoretičnih razprav, vendar pa nekega splošnega dogovora oziroma pravil, kako diskontno stopnjo izračunati, praktično ni moč zaslediti nikjer (Wilson, 2001).

Neto sedanja vrednost (v nadaljevanju tudi »NSV«) je, kot že rečeno, vsota sedanjih vrednosti diskontiranih bodočih denarnih tokov in se izračuna po naslednji formuli (Brigham, 1994):

$$NSV = \sum DT_t / (1 + k)^t$$

kjer je:

DT_t : pričakovani denarni tok v obdobju t ,

k : pričakovana diskontna mera.

²⁶ Friedman in Ordway, 1998, podrobneje obravnavata obe metodi.

Ocenitev prihodnjih denarnih tokov je relativno enostavna.²⁷ Veliko bolj zapleteno pa je določanje primerne diskontne mere. Diskontna mera mora biti ocenjena stopnja donosa, ki se pričakuje za enako tvegano naložbo na trgu in predstavlja stopnjo pred obdavčitvijo. Sredstvo je torej oslabiljeno, če se pričakuje, da bo v prihodnosti prinašalo donos, ki je manjši od trenutnega donosa na trgu (Wilson, 2001). To tudi pomeni, da splošno povečanje obrestnih mer na trgu lahko povzroči zmanjšanje vrednosti sredstev, čeprav le-ta ustvarjajo enake denarne tokove. Obratno velja za splošno znižanje obrestnih mer na trgu. Na trgu torej lahko prihaja do pogostih nihanj obrestnih mer. Seveda pa je treba upoštevati, da mora biti diskontna mera, ki se uporablja za določanje vrednosti v uporabi, dolgoročnejša in stabilna mera. MRS 36 tudi določa, da obdobje (t), za katero se ocenjujejo denarni tokovi, ne sme biti daljše od petih let.

MRS 36 je glede opredelitve diskontne mere dokaj nejasen in v nekaterih opredelitvah celo protisloven. Predlaga predvsem tržni pristop pri določanju diskontne mere na podlagi tehtanih stroškov kapitala primerljivih podjetij, ki nastopajo na borzi. Zaradi majhnosti slovenskega trga in majhnega števila podjetij, ki nastopajo na borzi, menim, da je takšen pristop za večino slovenskih podjetij neprimeren. V primeru, da diskontne mere ni mogoče dobiti neposredno na trgu, pa MRS 36 priporoča uporabo naslednjih nadomestkov:

- tehtane povprečne stroške kapitala v podjetju, ugotovljene z uporabo metod, kot je model ocenjevanja dolgoročnih sredstev (CAPM model),
- mere pri dodatnem izposojanju v podjetju in
- druge tržne mere izposojanja.

V nadaljevanju so podrobneje opisani zgoraj navedeni nadomestki pri določanju diskontne mere.

Model ocenjevanja dolgoročnih sredstev

Ta model je v teoriji poslovnih financ poznan pod imenom CAPM model (capital asset pricing model). Njegova uporaba je precej zahtevna. Osnovna značilnost CAPM

modela je, da je zahtevani donos enak netvegani stopnji donosa, povečani za premijo za tveganje, pomnoženi z beta koeficientom:²⁸

$$E = k_{RF} + (k_M - k_{RF})b,$$

pri čemer je:

E: zahtevana stopnja donosa oziroma strošek kapitala,

k_{RF} : netvegana stopnja donosa,

k_M : stopnja donosa na trgu,

b: beta koeficient ob dani zadolžitvi.

Tehtani povprečni stroški kapitala (v nadaljevanju tudi »TPSK«) se z uporabo CAPM modela lahko izračunajo po naslednji formuli (Wilson et.al., 2001):²⁹

$$TPSK = (1 - t) \times D \times (g / (1 + g)) + E \times (1 - (g / (1+g))),$$

pri čemer je:

D: strošek izposojanja,

E: strošek kapitala,

g: razmerje med dolgom in kapitalom,

t: davčna stopnja.

Tako izračunani tehtani povprečni stroški kapitala predstavljajo mero po obdavčitvi. MRS 36 pa zahteva, da diskontna mera predstavlja mero pred obdavčitvijo. Zaradi tega je treba TPSK, izračunane po zgornji formuli, prilagoditi tako, da kažejo mero pred obdavčitvijo.

Z uporabo CAPM modela torej najprej izračunamo strošek kapitala (E). Pri tem pa moramo poznati beto podjetja ob dani zadolžitvi. V državah z razvitimi finančnimi trgi različne organizacije redno objavljajo beta koeficiente za posamezna podjetja in

²⁷ O tem piše tudi Mramor, 1995.

²⁸ O tem piše tudi Pratt, 2002, str. 45 – 53.

²⁹ O tem piše tudi Pratt, 2001a, str. 70 – 89.

panoge. V Sloveniji, kjer trg vrednostnih papirjev deluje le 10 let in ni primerljiv s trgi vrednostnih papirjev v razvitih gospodarstvih, pa za večino podjetij oziroma panog ni objavljenih beta koeficientov. Enako velja za premijo za tržno tveganje ($k_M - k_{RF}$), ki je v Sloveniji še zelo nestabilen podatek. Zato menim, da je uporaba tega modela pri določanju tehtanih povprečnih stroškov kapitala za Slovenijo neustrezna. Lahko bi sicer upoštevali povprečne vrednosti za Evropo ali razpon med povprečnimi vrednostmi za Evropo in ZDA, vendar v tem primeru dobimo prevelike približke in prevelik prostor za manipuliranje, kar bi lahko povzročilo, da ocenitve posameznih ocenjevalcev med seboj ne bi bile primerljive. Podjetjem pa bi bila dana možnost prilagajanja poslovnih rezultatov na ta račun.

Izračun ostalih komponent v modelu (strošek izposojanja, razmerje med dolgom in kapitalom ter davčna stopnja) je relativno nezapleten in jasen in zato ni predmet nadaljnje obravnave.

Po mojem mnenju uporaba CAPM modela pri določanju povprečnih tehtanih stroškov kapitala kot diskontne mere ni ustrezna v širšem smislu, ne samo v Sloveniji, ker temelji na predpostavkah, za katere ne moremo reči, da so realne (Bodie, 1996):

- obstoj popolne konkurence,
- vsak investitor lahko posodi ali si izposodi poljubno vsoto denarja po fiksni netvegani obrestni meri,
- davki in transakcijski stroški ne obstajajo,
- vsak investitor se pri odločanju obnaša racionalno in
- homogena pričakovanja investorjev.

Prav tako CAPM modela ni mogoče empirično dokazati (Brigham, 1996), kar je še ena točka, ki ne govori v prid njegovi uporabi. Nenazadnje, kot smo že prej omenili, MRS 36.54 določa, da mora biti diskontna mera neodvisna od ustroja kapitala podjetja in načina, kako je podjetje financiralo nakup sredstva. MRS 36.51 pa istočasno dovoljuje uporabo CAPM modela (ki upošteva ustroj kapitala) pri izračunu tehtanih povprečnih stroškov kapitala. Vidimo, da prihaja do nekonsistentnosti v okviru samega standarda, kar je zelo moteče in dodatno otežuje razumevanje in izvajanje tega standarda v praksi.

Mere pri dodatnem izposojanju v podjetju in druge tržne mere izposojanja

V teh dveh primerih MRS 36 ne daje nobenih napotkov, tako da je uporaba prepuščena presoji.

Vidimo, da je določanje ustrezne diskontne mere izredno zahtevno poglavje, ki še ni povsem urejeno. Vendar je izbira ustrezne diskontne mere ključnega pomena pri ocenjevanju vrednosti v uporabi. Pomanjkanje ustreznih smernic na tem področju pa lahko vodi do večjih razlik pri ocenjeni vrednosti v uporabi pri podobnih pogojih. Zaradi zahtev po večji jasnosti MRS 36 glede diskontiranja, je to eden od projektov, s katerim se trenutno poglobljeno ukvarja Mednarodni odbor za računovodske standarde (angl.: International Accounting Standards Board ali IASB). Dokler IASB ne bo izdal natančnejših smernic menim, da je treba upoštevati MRS 36 v celoti, preverjati slabitev sredstev v praksi ter ugotavljati vrednost v uporabi z uporabo približkov in mednarodnih povprečij. Kot smo že prej ugotovili, je pri določanju beta koeficienta in premije za tveganje za slovenska podjetja možno uporabiti povprečne vrednosti za Evropo, ali razpon med povprečnimi vrednostmi za Evropo in ZDA. S tem sicer dobimo približke, vendar je treba v internem aktu podjetja (lahko je to pravilnik o računovodstvu) in v računovodskih izkazih natančno utemeljiti ustreznost uporabe diskontne mere in njenih komponent. Prav tako je treba zagotoviti njihovo dosledno uporabo.

5. RAČUNOVODSKO OBRAVNAVANJE PREVREDNOTENJA

To poglavje prikazuje, kako se prevrednotenje izvede v računovodskih evidencah. Zaradi boljše preglednosti pa najprej na kratko povzemam glavne ugotovitve do sedaj.

Podjetje v skladu z MRS izbere politiko vrednotenja opredmetenih osnovnih sredstev, in sicer:

- po knjigovodskih vrednostih ali
- po prevrednotenih zneskih.

V vsakem primeru mora podjetje na dan vsake bilance stanja presoditi, ali obstajajo znamenja slabitve. V primeru, da ta znamenja obstajajo, je treba določiti

nadomestljivo vrednost. Nadomestljiva vrednost pomeni pošteno tržno vrednost ali vrednost v uporabi, in sicer višjo od obeh. Če je ugotovljena nadomestljiva vrednost nižja od knjigovodske vrednosti, je treba sredstva oslabiti. Če obstajajo zadostni razlogi, lahko naknadno pride do oprave oslabitve.

V primeru, da podjetje vrednoti opredmetena osnovna sredstva po prevrednotenih zneskih, mora redno ugotavljati pošteno tržno vrednost sredstev. V primeru, da je poštena tržna vrednost na datum bilance stanja višja od knjigovodske vrednosti, se izvede okrepitev sredstev. Vrednost v uporabi se za ta namen ne ugotavlja.

V nadaljevanju je s primeri prikazano računovodsko obravnavanje prevrednotenja. Primeri prikazujejo:

- prevrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev zaradi okrepitve,
- prevrednotenje zaradi okrepitve za pri dolgu nastale tečajne razlike ali obresti,
- prodaja prevrednotenega sredstva zaradi okrepitve (po višji ceni od knjigovodske),
- prodaja prevrednotenega sredstva zaradi okrepitve (po nižji ceni od knjigovodske),
- prevrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev zaradi oslabitve in
- prevrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev zaradi odprave oslabitve.

5.1. Prevrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev zaradi okrepitve

Primer 3:

Podjetje ima med svojimi opredmetenimi osnovnimi sredstvi zgradbo, katere neodpisana vrednost na dan 31. 12. 2002 znaša 80.000 TSIT. Podjetje uporablja enakomerno časovno metodo amortiziranja, doba koristnosti zgradbe pa je bila ocenjena na 20 let. Zaradi zahtev SRS se je podjetje odločilo, da bo izvedlo ocenitev vrednosti omenjene zgradbe.

Knjigovodski podatki pred prevrednotenjem na dan 31. 12. 2002:

- nabavna vrednost zgradbe je 100.000 TSIT,
- popravek vrednosti zgradbe je 20.000 TSIT (amortizacija leta 2002 je že upoštevana),
- letna amortizacijska stopnja je 5%.

Poslovni dogodki, ki sledijo:

1. iz cenitvenega poročila, katerega namen je ocenitev za prikaz v računovodskih izkazih in ki je narejeno v skladu s SPS, je razvidno, da je poštena tržna vrednost na dan 31. 12. 2002 za 8.000 TSIT večja od knjigovodske, to je za 10%, podjetje je izvedlo krepitev;
2. obračun amortizacije v letu 2003 po stopnji 5%:
 - a) amortizacije, ki izvira iz nabavne vrednosti,
 - b) amortizacije, ki izhaja iz prevrednotenja zgradb zaradi okrepitve.

Knjiženje:

Nabavna vrednost zgradb		Popravek vrednosti		Amortizacija	
S	100.000		20.000	(2a)	5.000
Prevrednotenje zgradb zaradi okrepitve		Popravek vrednosti zgradb zaradi okrepitve		Posebni prevrednotovalni popravek kapitala v zvezi z zgradbami	
(1)	10.000		2.000 (1) 500 (2b)	500 (2b)	8.000 (1)

Pojasnila zgoraj prikazanih knjižb:

- a) Obračunana amortizacija od razlike med povečano nabavno vrednostjo opredmetenih osnovnih sredstev in nabavno vrednostjo pred prevrednotenjem

(amortizacija, ki izhaja iz prevrednotenja zaradi okrepitve) se ne obravnava kot strošek, temveč se vračuna v breme posebnega prevrednotovalnega popravka kapitala, ki se je zaradi prevrednotenja pojavil pri ustreznem sredstvu.

- b) Če pri sredstvu, ki je bilo prevrednoteno zaradi okrepitve, kasneje pride do oslabitve, je treba znesek oslabitve najprej pokriti v breme posebnega prevrednotovalnega popravka kapitala tega sredstva in šele po porabi celotnega prevrednotovalnega popravka tega sredstva povečati prevrednotovalne poslovne prihodke.
- c) V primeru prevrednotenja sredstev je treba prevrednotiti vsa sredstva v isti skupini, zato se posebni prevrednotovalni popravek kapitala v zvezi z osnovnimi sredstvi vodi po skupinah teh sredstev. Če pa je potrebno, se posebni prevrednotovalni popravek kapitala vodi po denar ustvarjajočih enotah (Lipnik, 2002).
- d) V primeru, da se opravlja splošno prevrednotenje kapitala v skladu s SRS 8, se prevrednotovalna razlika lahko pokrije tudi iz posebnega prevrednotovalnega popravka kapitala posameznih sredstev, če se nanaša na postavke, pri katerih ni mogoče pričakovati trajne oslabitve. To bi pomenilo, da bi bilo treba voditi posebni prevrednotovalni popravek tudi za posamezna sredstva in ne samo za skupine sredstev (Lipnik, 2002).

5.2. Prevrednotenje zaradi okrepitve za pri dolgu nastale tečajne razlike

Obresti in tečajne razlike so strošek izposojanja in v duhu MRS lahko povečujejo nabavno vrednost sredstva, dokler sredstvo ni dano v uporabo. Kot je bilo že ugotovljeno, so SRS glede vključevanja tečajnih razlik v nabavno vrednost sredstva zelo nejasni, zaradi česar podjetja v Sloveniji uporabljajo različne rešitve. Menim, da je tudi v duhu SRS ustrezno, da je možno tečajne razlike vključiti v nabavno vrednost sredstva le do njegove usposobitve za uporabo. Naslednji primer zato ponazarja knjiženje v tem primeru.

Primer 4:

Podjetje je v letu 2002 kupilo del zgradbe za 100.000 SIT. Nakup je bil financiran s posojilom. Na dan 31. 12. 2002 zgradba še ni bila v uporabi. Podjetje se je odločilo, da bo obračunane tečajne razlike usredstвило.

Poslovni dogodki:

1. delni nakup zgradbe v letu 2002 za 100.000 TSIT, financiran s posojilom;
2. prevrednotenje za obračunane tečajne razlike (ali obresti) na dan 31. 12. 2002.

Knjiženje:

Nabavna vrednost zgradb v pridobivanju	Prevrednotenje zgradb v pridobivanju zaradi okrepitev	Dolgoročna posojila, dobljena pri tujih bankah
(1) 100.000		(1) 100.000
(2) 3.000		(2) 3.000

5.3. Prodaja prevrednotenega sredstva zaradi okrepitve (po višji ceni od knjigovodske)

Primer 5:

Dne 1. 1. 2003 je podjetje zgradbo iz primera 4 prodalo za 95.000 TSIT. Pri prodaji ni bilo pomembnih stroškov.

Poslovni dogodki:

1. knjiženje prodaje zgradbe in evidentiranje prevrednotovalnih poslovnih prihodkov,
2. ker se ob odtujitvi povečanje knjigovodske vrednosti zaradi predhodne okrepitve ne zadržuje več v posebnem prevrednotovalnem popravku kapitala, se tudi zaradi tega pojavijo posebni prevrednotovalni prihodki.

Knjiženje:

Nabavna vrednost zgradb		Popravek vrednosti		Kratkoročne poslovne terjatve	
S	100.000		25.000 S	(1)	95.000
	100.000 (1)	(1)	25.000		
Posebni prevrednotovalni popravek kapitala v zvezi z zgradbami					
Prevrednotenje zgradb zaradi okrepitve		Popravek vrednosti zgradb zaradi okrepitve		Posebni prevrednotovalni popravek kapitala v zvezi z zgradbami	
S	10.000		2.500 S		7.500 S
	10.000 (1)	(1)	2.500	(2)	7.500
Prevrednotovalni poslovni prihodki					
	12.500 (1)				
	7.500 (2)				

5.4. Prodaja prevrednotenega sredstva zaradi okrepitve (po nižji ceni od prvotne knjigovodske)

Primer 6:

Dne 1. 1. 2003 je podjetje prodalo zgradbo iz zgornjega primera za 70.000 TSIT. Pri prodaji ni bilo pomembnih stroškov.

Poslovni dogodki:

1. Ker je bila dosežena prodajna cena zgradbe nižja od amortizirane neprevrednotene knjigovodske vrednosti, je bil posebni prevrednotovalni popravek kapitala v zvezi z zgradbami porabljen za oslabitev prej prevrednotenih sredstev. Takšno

zmanjšanje neposredno bremeni ustrezni presežek iz prevrednotenja, tako da zmanjšanje ne preseže zneska, upoštevanega kot presežek iz prevrednotenja pri istem sredstvu.

- Knjiženje prodaje zgradbe ter evidentiranje z njo povezanih prevrednotovalnih poslovnih odhodkov kot razlike med nižjo prodajno in višjo prvotno amortizirano knjigovodsko vrednostjo (75.000 TSIT manj 70.000 TSIT).

Knjiženje:

Nabavna vrednost zgradb		Popravek vrednosti		Kratkoročne poslovne terjatve	
S	100.000		25.000	S	(2) 70.000
	100.000 (2)	(2) 25.000			
Posebni					
Prevrednotenje zgradb zaradi okrepitve		Popravek vrednosti zgradb zaradi okrepitve		prevrednotovalni popravek kapitala	
S	10.000		2.500	S	7.500
	10.000 (1)	(1) 2.500		(1) 7.500	
Prevrednotovalni poslovni odhodki					
(2)	5.000				

5.5. Prevrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev zaradi oslabitve

Primer 7 – poslovni dogodki:

- Podjetje je na dan bilance stanja ocenilo, da so opredmetena osnovna sredstva (zgradbe) oslabiljena. Nadomestljiva vrednost sredstev na podlagi izračunane vrednosti v uporabi je bila za 16.000 TSIT nižja od knjigovodske vrednosti (oziroma za 20%).
- Obračun amortizacije za leto 2003.

Knjiženje:

Nabavna vrednost zgradb		Popravek vrednosti		Amortizacija	
S	100.000		20.000 S		
			5.000 (2)	(2) 4.000	

Prevrednotenje zgradb zaradi oslabitve		Popravek vrednosti zgradb zaradi oslabitve		Prevrednotovalni poslovni odhodki	
	20.000 (1)				
		(1) 4.000		(1) 16.000	
		(2) 1.000			

5.6. Prevrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev zaradi odprave oslabitve

Primer 8:

Na dan 31. 12. 2003 je podjetje na novo izvedo oceno vrednosti zgradbe v uporabi.

Poslovni dogodki:

1. obračun amortizacije za leto 2003;
2. prevrednotenje zaradi odprave oslabitve kot posledica na novo ocenjene vrednosti zgradbe v uporabi na dan 31. 12. 2003. Ta je bila ocenjena na 66.000 TSIT, kar pomeni, da knjigovodsko vrednost presega za 10%.

Knjiženje:

Nabavna vrednost zgradb		Popravek vrednosti		Amortizacija	
S	100.000		20.000 S		
			5.000 (1)	(1)	4.000

Prevrednotenje zgradb zaradi oslabitve		Popravek vrednosti zgradb zaradi oslabitve		Prevrednotovalni poslovni prihodki	
	20.000 (1)	S 4.000			6.000 (2)
(2)	8.000	(1) 1.000	2.000 (2)		

6. ZAKLJUČEK

V skladu s slovenskimi računovodskimi standardi (in mednarodnimi računovodskimi standardi) morajo podjetja zagotavljati izkazovanje resničnega in poštenega stanja sredstev. Zaradi tega so podjetja dolžna redno preverjati, v kakšnem stanju so njihova sredstva. Za pravilno izkazovanje opredmetenih osnovnih sredstev v računovodskih izkazih je odgovorno poslovodstvo podjetja. Ocenjevanje vrednosti sredstev je skupni projekt ocenjevalcev, računovodij, finančnikov in tehničnih sodelavcev.

Z uvedbo novih slovenskih računovodskih standardov je prišlo do novega pojmovanja vrednosti opredmetenih osnovnih sredstev ter do zahteve, da podjetja redno spremljajo knjigovodske vrednosti sredstev in ugotavljajo, ali so sredstva oslabljena. Ta zahteva pa pomeni zelo zahtevno nalogo določanja nadomestljive vrednosti sredstev.

V skladu s SRS je slabitev sredstev obvezna. To pomeni, da mora podjetje na datum vsake bilance stanja ugotoviti, ali obstajajo znamenja slabitve. V primeru, da ta znamenja obstajajo, mora podjetje formalno oceniti nadomestljivo vrednost. Nadomestljiva vrednost pomeni čisto prodajno vrednost ali vrednost v uporabi, in sicer tisto, ki je višja. Če je ena od obeh omenjenih vrednosti višja od knjigovodske vrednosti, druge ni treba ugotavljati. V tem primeru se šteje, da sredstvo ni oslabljeno.

V skladu s SRS in MRS je dovoljena tudi krepitev sredstev na čisto prodajno vrednost (pošteno tržno vrednost) oziroma spremljanje vrednosti sredstev po prevrednotenih zneskih. Za ta namen se vrednost v uporabi ne ugotavlja.

Za določanje čiste prodajne vrednosti in vrednosti v uporabi se uporabljajo različni pristopi in metode. Pri določanju čiste prodajne vrednosti je kot najprimernejši predlagan pristop primerjave prodaj. Če ni tržnih podatkov pa MRS dovoljujejo tudi uporabo metode zmanjšane nadomestitvene vrednosti v okviru nabavnovrednostnega pristopa. Pri določanju vrednosti v uporabi pa je treba uporabiti pristop donosa in v okviru tega metodo diskontiranih denarnih tokov. Ocenitev čiste prodajne vrednosti ne predstavlja večjih težav. Izredno zahtevna naloga pa je ocena vrednosti v uporabi. Zaradi metode diskontiranih denarnih tokov je treba v tem primeru določiti ustrezno

diskontno mero. O tem je bilo sicer napisanih kar nekaj teoretičnih razprav, vendar praktičnih rešitev ni moč zaslediti nikjer, tako da na tem področju lahko pričakujemo dodatne smernice IASB. Dodatno težavo za Slovenijo predstavljata majhnost in slaba razvitost njenega trga kapitala. Zaradi tega ni na voljo potrebnih tržnih podatkov, ki jih pri določanju diskontne mere predvidevajo MRS. Kot nadomestek tržnim diskontnim meram MRS sicer dovoljujejo uporabo tehtanih povprečnih stroškov kapitala, izračunanih z uporabo CAPM modela, ki pa ima vrsto pomanjkljivosti.

Na področju ocenjevanja vrednosti sredstev za namene računovodskega poročanja se bomo zato v praksi srečevali s številnimi posebnostmi. Te bodo zahtevale strokovno in preudarno obravnavo, ki bo temeljila na slovenskih računovodskih standardih, mednarodnih računovodskih standardih, mednarodnih standardih vrednotenja in znanjih s področja ocenjevanja vrednosti. Poleg tega pa bodo potrebna dodatna pojasnila k obstoječim slovenskim in mednarodnim računovodskim standardom.

Pri ocenjevanju vrednosti opredmetenih osnovnih sredstev (predvsem pri določanju vrednosti v uporabi v primeru slabitve sredstev) se torej odpirajo številna vprašanja, vendar bi ga morala podjetja kljub nekaterim nejasnostim izvajati sistematično. Pri tem ne gre le za enkratno ocenitev sredstev, ampak za redno spremljanje njihove vrednosti. Podjetje bi moralo predvsem opredeliti način spremljanja in ugotavljanja vrednosti sredstev. To pomeni, da je treba oblikovati pravilnik o računovodstvu, v katerem bo opredeljen način spremljanja in ugotavljanja sredstev. Poleg tega pa je izredno pomembno, da je izbrani način tudi ustrezno utemeljen in da poslovodstvo razpolaga z ustreznimi dokazi, ki utemeljujejo uporabljene podatke (npr. diskontno mero, premijo za tveganje...) pri ocenitvi vrednosti opredmetenih osnovnih sredstev za namene računovodskega poročanja.

7. LITERATURA IN VIRI

LITERATURA:

1. Accountants' Guide. London: The Certified Accountants Educational Trust, 1996. 1154 str.
2. Appraisal Standards Board: Uniform Standards of Professional Appraisal Practice (USPAP), New York: The Appraisal Foundation, 2001. 254 str.
3. American Society of Appraisers: Business Valuation Standards, New York: American Society of Appraisers, 2001. 39 str.
4. Brayshaw Robert E., Craner John M., Samuels Michael: Financial Statement Analysis in Europe. London: Chapman & Hall, 1995. 454 str.
5. Brigham Eugene F.: Fundamentals of Financial Management. 7. izdaja, Florida: The Dryden Press, University of Florida, 1994. 1018 str.
6. Cairns David: A Guide to Applying International Accounting Standards: Accountancy Books. London: The Institute of Chartered Accountants in England and Wales, 1995. 909 str.
7. Chasteen Lanny G., Flaherty Richard E., O'Connor Melvin C.: Intermediate Accounting, 6. izdaja. Boston: Irwin McGraw – Hill, 1998. 1284 str.
8. Epstein Berry, Mirza Ali Abbas: Willey IAS 98. New York: John Wiley & Sons, Inc., 1998, 841 str.
9. Friedman John P., Ordway N.: Income Property Appraisal and Analysis. New York: American Society of Appraisers, 1989. 516 str.
10. Friedman J.P., Warren Edvard: Encyclopedia of Investments. 2. izdaja, New York, Boston: Gorham & Lamont, 1990, 529 str.
11. International Accounting Standards 2001, London: International Accounting Standards Committee, 2001. 1265 str.
12. International Valuation Standards. London: International Valuation Standards Committee, sixth edition, 2002. 496 str.
13. Lipnik Janez.: Prevrednotenje vrednosti opredmetenih osnovnih sredstev in SRS, Ljubljana: Slovenski inštitut za Revizijo, 2002. 21 str.
14. Mednarodni računovodski standardi 2001 (prevod). Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2002. 1357 str.
15. Mramor Dušan: Uvod v poslovne finance. Ljubljana: GV, 1995. 287 str.

16. Mrša Josipa: Umanjenje vrijednosti imovine. Zagreb: Zbornik XXXV. Hrvatske zajednice računovođa in financijskih djelatnika, 2000. str. 69 – 80.
17. Needles Belverd E. jr: Financial Accounting. 4. izdaja. Boston: Houghton Mifflin Company, 1992. 853 str.
18. Odar Marjan: Predstavitev MRS 36 – Oslabitev sredstev. Zbornik referatov 2. konference ocenjevalcev vrednosti. Ljubljana, Slovenski inštitut za revizijo, 1999. str. 15 – 29.
19. Odar Marjan: Prenova slovenskih računovodskih standardov. Zbornik 32. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji. Ljubljana: Koordinacijski odbor Zveze ekonomistov Slovenije ter Zveze računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2000. str. 377 – 392.
20. Odar Marjan: Problemi povezani z vrednotenjem sredstev po SRS, in nekatere možne rešitve: Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2002, revija Revizor 2/02, str. 49 – 71.
21. Odar Marjan: Predpostavka previdnosti ter vrednotenje sredstev in dolgov po pošteni vrednosti. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2003. 325 str.
22. Pratt Shannon P.: Business Valuation Body of Knowledge, New York: John Wiley & Sons Inc., 1998, 857 str.
23. Pratt Shannon P., Reilly Robert F., Schweihs Robert P.: Valuing a Business, The Analysis and Appraisal of Closely Held Companies, Fourth Edition, New York: McGraw-Hill Inc., 2000. 923 str.
24. Pratt Shannon P.: The Market Approach to Valuing Businesses, New York: John Wiley & Sons Inc., 2001. 356 str.
25. Pratt Shannon P.: Business Valuation Discounts and Premiums. New York: John Wiley & Sons Inc., 2001a, 404 str.
26. Pratt Shannon P.: Cost of Capital: Estimations and Applications, Second Edition. New York: John Wiley & Sons Inc., 2002. 322 str.
27. Praznik Bojan: Ocenjevanje vrednosti v luči novih SRS. Revizor 2/2002, 22 str.
28. Praznik Bojan: Diskonti in premije pri ocenjevanju podjetij. Revizor 2/2002, 22 str.
29. Pšunder Igor.: Pristopi in metode ocenjevanja vrednosti sredstev. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2002. 13 str.

30. Pšunder Igor.: Gradivo za izobraževanje za pridobitev strokovnega naziva pooblaščen revizor, predmet: Poslovne finance, Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2002a. 17 str.
31. Pyle William W.: Fundamental Accounting Principles. Illinois: Richard D. Irwin Inc., 1995. 808 str.
32. Regulation (EC) No 1606/2002 of the European Parliament and of the Council on the Application of International Accounting Standards, Official Journal L 243, Brusels, 2002.
33. Stošički Slavko: Gradivo za izobraževanje za pridobitev strokovnega naziva pooblaščen revizor, predmet: Poslovne finance. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2002. 11 str.
34. Stošički Slavko: Prevrednotovanje opredmetenih osnovnih sredstev. Revija Revizor št. 12/02. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2002a. Str. 90 – 99.
35. Torkar Milan: Vrednotenje sredstev. Zbornik 33 simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu financah in reviziji. Portorož: Zveza ekonomistov in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2001, 356 str.
36. Torkar Milan: Izvedba prevrednotenja (oslabitve, okrepitev) sredstev v praksi, Ljubljana: Slovenski inštitut za Revizijo, 2002. 31 str.
37. Turk Ivan.: Pojmovnik računovodstva, financ in revizije. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2000. 1083 str.
38. Vežjak Blanka: Razkritja računovodskih informacij v letnih poročilih s poudarkom na socialnih in ekoloških razkritjih. Magistrsko delo. Maribor: Univerza v Mariboru, 1997. 164 str.
39. Wilson A., et al.: Generally Accepted Accounting Practice in the United Kingdom and under International Accounting Standards, London: Ernst & Young, 2001. 2288 str.

VIRI

1. Pravilnik o enotni metodologiji za izračun prometne vrednosti stanovanjskih hiš in stanovanj ter drugih nepremičnin. Ljubljana: Uradni list RS št. 30, 1987).
2. Slovenski poslovnofinančni standardi. Ljubljana: Uradni list RS, št. 56, 2001.

3. Slovenski računovodski standardi. Ljubljana: Uradni list RS številka 107/2001.
4. Zakon o gospodarskih družbah. Ljubljana: Uradni list RS št. 30/93, 29/94, 82/94, 20/98, 32/98, 37/98, 84/98, 6/99, 54/99, 36/2000, 45/2001, 59/2001.